Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: "Svoboda", 81-83 Grand St. Jersey City, N. J.
Тел.: HEnderson 4-0237
УНС: HEnderson 5-8740

РІК LXIII. Ч. 59. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК ЧЕТВЕР, 29-го БЕРЕЗНЯ 1956. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK. THURSDAY, MARCH 29, 1956. No. 59. VOL. LXIII.

КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ ЗДА І ЇЇ „ДЕЙЛІ ВОРКЕР" НЕ ПЛАТИЛИ ПОДАТКІВ

НАКЛАДЕНО АРЕШТ НА БЮРА І МАЙНО „ДЕЙЛІ ВОРКЕР" І КОМПАРТІЇ ЗДА ЗА НЕЗАПЛАЧЕННЯ 435,314 ДОЛЯРІВ ПОДАТКІВ

Ню Йорк. — Аґенти податкового уряду, зглядно департаменту скарбу ЗДА, наклали арешт на бюра, картотеку і каси комуністичної партії та її органу „Дейлі Воркер", подаючи як причину — незаплачення податків на суму 435.314 долярів. Відбулася ця акція у вівторок 27 березня ц. р. водночас в усіх містах, де існують централі комуністичної партії і редакції, згл. представництва „Дейлі Воркер" — в Ню Йорку, Филаделфії, Шикаґо, Сан Франсіско і Дітройті. Аґенти податкового уряду були озброєні і вони в деяких випадках з допомогою поліції усунули з бюр службовців і запечатали бюра і каси, забороняючи входити до них і забирати щонебудь звідти. „Дейлі Воркер" не заплатив податків на суму 46.049 долярів за роки 1951-53 і комуністична партія не заплатила податків за 1951 рік на суму 389.265 долярів. Акцію податкового уряду назвав менаджер „Дейлі Воркер" Ален Макс „обурливою атакою на свободу преси" і Юджин Деніс, генеральний секретар компартії ЗДА заявив, що це „беззаконне намагання приборкати політичну опозицію з допомогою поліції". Працівники бюр компартії і редакції та адміністрації „Дейлі Воркер" спочатку пробували ставити спротив, але за порадою адвокатів послухали наказу і залишили бюра. Не зважаючи на секвестрацію бюр комуністи влаштували собі редакцію в приміщенні друкарні, в якій друкується „Дейлі Воркер" і видали біжуче число часопису з гострими атаками на американський уряд і податкову владу. Представники департаменту скарбу заявили, що накладений на майно арешт не стосується дальшого видавання „Дейлі Воркер", головна редакція і друкарня якого приміщені при 35 Іст 12 вулиці в Ню Йорку. „Дейлі Воркер" мав колись коло 35,000 накладу, але тепер виходить тільки в 9.000 примірниках. Його видавці (які майже кожного року змінюються) і редактори заявляють, що видавання цього часопису дефіцитове, що він втримується тільки пожертвами прихильників і передплатників і тому він — не маючи приходів — не може платити податків. Обраховують, що „Дейлі Воркер", який почав виходити з допомогою Москви, в 1924 році мав на протязі 32 років понад 5 мільйонів долярів дефіциту. Цього року комуністи започаткували були акцію за зібрання 60.000 долярів на пресовий фонд цього комуністичного органу. Теперішнім головним редактором „Дейлі Воркер" є Джан Гейтс, один із 11 комуністичних провідників, засуджених 1949 року за протидержавну діяльність.

Уряд вносить законопроєкт в справі громадянських прав

Вашинґтон. — Уряд президента Айзенгавера вніс 28 березня законопроєкт до Конґресу в справі громадян. прав. Цей компромісовий законопроєкт складається з таких трьох пунктів: 1. Мала б бути створена Комісія Громадянських Прав, яка мала б право покликувати свідків, щоб вирішувати всі порушення громадянських прав. 2. Зорганізувати окремий відділ в департаменті справедливости під проводом асистента генерального прокуратора, який наглядав би за тим, чи закон про рівні громадянські права для всіх дійсно здійснюється. 3. Ухвалити окремий закон, згідно з яким кожний громадянин і кожна інституція мали б право вносити скарги до федерального суду проти особи чи організації, які порушують або хочуть порушувати закон про право голосування в будь-якому стейті. Цей законопроєкт схвалив президент Айзенгавер на засіданні свого кабінету, але його перешле до Конґресу генеральний прокуратор Бравнелл, а реферуватиме його в Конґресі заступник генерального прокуратора Вільям П. Роджерс. Деякі провідники Конґресу думають, що цей законопроєкт матиме велике психологічне і виховне значення в теперішній боротьбі за скасування окремих шкіл для дітей кольорових батьків в південних стейтах.

Сенат відкинув всі проєкти про зміну системи електорів

Вашинґтон. — Сенат відкинув всі законопроєкти про зміну перестарілої системи електорів, згідно з якою вибирається президента ЗДА. Ті проєкти відослано до Сенатської Правничої Комісії для дальших студій. Гадають, що на цій сесії не буде можливости, щоб Сенат міг прийняти законопроєкт в цій справі, бо до його ухвалення треба більшости двох третіх присутніх сенаторів, а пізніше Поправку до Конституції мусіли б ратифікувати три четверті всіх стейтів ЗДА. Сенат відкинув п'ять законопроєктів в цій справі.

В АМЕРИЦІ

● **Статистичне Бюро** повідомляє, що населення цієї країни разом із збройними силами закордоном на 1-го лютого цього року становило 166,966,000 осіб, а в 1950 році, під час останнього перепису, виносило 151.132,000. Тепер населення ЗДА становить більше як 167,000,000.

● **До Ню Йорку** прибуває цирк „Барнум енд Бейлі", який даватиме свої вистави від 4-го квітня до 13 травня.

● **У містечку Аврора,** Іллиной, посадник Пол Іґен, промовляючи в Квітну Неділю до 250 осіб, сказав, що Ленін — „майже така велика людина, як Ісус Христос". Міська комісія проголосила бойкот цього посадника і домагається його резиґнації. Пол Іґен написав до Москви листа, що в ЗДА „немає волі слова".

● **У Сантосі,** Бразилія, 36 осіб згинуло, а 70 поранено внаслідок обсуву землі після дощу, що тривав 36 годин. Землею засипано автобус, в якому згинуло 26 осіб.

● **У Стонтоні,** Вірджінія, 22 квітня почнеться „Тиждень Вудро Вилсона" в зв'язку з 100-річчям від дня його народження. Вилсон народився в цьому місті 1856 року.

● **Департамент рільництва** обчислює, що грошові прибутки фармерів у січні й лютому цього року становили 4,100,000,000 долярів і були на 5 відсотків менші в порівнянні з тим самим часом в минулому році.

● **В'язні Сінґ-Сінґу** (тюрма Нюйоркського стейту) працюватимуть п'ять, а не шість днів на тиждень, як це було досі.

● **Уряд уневажнив** громадянство Л. Б. Кюрі, бувшої адміністративної асистентки президента Ф. Д. Рузвелта. Її оскаржують в тому, що вона належала до шпигунської сітки, яка працювала на користь Совєтів. Формальною причиною відібрати у неї громадянство є те, що вона довше як п'ять років перебуває... поза ЗДА. Л. Б. Кюрі живе тепер в Колюмбії, де займається фармерством.

ДРУЖНЯ ЗУСТРІЧ ТРЬОХ СУСІДІВ

Президент Айзенгавер (посередині) під час зустрічі з президентом Мехіко Адольфом Руїзом Кортінесом (ліворуч) та прем'єром Канади Луїсом Ст. Лораном у Вайт Солфер Спрінґс у Західній Вірджінії.

ЗДА, КАНАДА І МЕХІКО ПРОТИ КОЛОНІЯЛЬНОГО ГНЕТУ

Вайт Солфер Спрінґс. — Голови урядів ЗДА, Канади і Мехіко — президент Айзенгавер, Ст. Лоран і Кортінес — погодилися у висліді відбутих нарад підтримувати визволені з-під колоніяльного панування народи в їх змаганні до встановлення в себе демократичного ладу і здобуття повної політичної й економічної незалежности. Всі три представлені на нарадах країни Північної Америки ЗДА, Канада і Мехіко — мали в своїй історії час колоніяльної залежности і поневолення і тому їх теперішні уряди ставляться із зрозумінням і прихильністю до незалежницьких змагань інших народів світу. Під час нарад підкреслено, що підтримка цих змагань буде успішною протидією проти комуністичного впливу комуністичної пропаґанди і започаткованих Москвою заходів втягнути в сферу комуністичного впливу ті чи інші народи Азії й Африки. Разом з тим обмірковано під час нарад теж справу моральної і матеріяльної допомоги для народів, які ще досі находяться в колоніяльній залежності. У зв'язку з цим порушено ставлення до Франції і Вел. Британії, які заанґажовані тепер в конфлікт із підлеглими їм колоніяльними народами і стверджено, що моральна і матеріяльна підтримка для залежних колоніяльно народів не визначає підтримування революційних рухів у цих країнах. Під час нарад обговорено теж низку актуальних справ, зокрема взаємин між ЗДА і Канадою. Наради тривали три дні.

Конґресова Конференція за тривку допомогу фармерам

Вашинґтон. — Конґресова Конференція, складена з представників Сенату і Палати Репрезентантів, більшістю 6-х до 2-х голосів голосувала за тим, щоб привернути фармерам тривку допомогу в висоті 90 відсотків паритету. (Паритет — це рівень цін, які фармер дістає за свої продукти в відношенні до коштів фармерської продукції). Секретар рільництва Езра Тефт Бенсон негайно заявив, що буде рекомендувати Президентові, щоб поставив „вето" проти цього законопроєкту, якщо він не буде змінений і в теперішньому тексті буде представлений до підпису Айзенгавера. Бенсон заявив, що сподівається, що Конґрес змінить законопроєкт, і Президент зможе його підписати. Президент не підпише фармерського законопроєкту, якщо в ньому будуть пункти про тривку допомогу фармерам і двоторовість в допомозі фармерам, це значить, що ця допомога виплачувалась би на основі „старої" або „нової" формули, яку фармери могли б собі вибирати.

Очікують збільшення числа затруднених

Вашинґтон. — Департамент праці повідомляє, що працедавці в багатьох великих промислових районах шукатимуть навесні нових робітників. Секретар праці Джеймс Мічелл сказав, що численні підприємці вже тепер звернулися до місцевих урядів праці з запотребуванням нових робітників в найближчих тижнях, бо плянують збільшити продукцію. Стейтові уряди праці повідомляють, що тільки 19 районів на всіх 149 не думають збільшувати числа робітників в найближчому часі. У згаданих 19-ох районах передбачається навіть незначне зменшення числа затруднених, яке виноситиме лише по кілька сот в кожному районі. Число затруднених в січні і лютому цього року було на 500,000 більше в порівнянні з тим самим часом 1955 року.

„Освітлення домів атомовою електрикою — це вже не мрія"

Лос Анджелес, Каліфорнія. — Голова Комісії Атомової Енерґії адмірал Луїс Л. Стравс, промовляючи в Каліфорнійському університеті, сказав, що це вже тепер „не є мрією освітлення домів атомовою електрикою". Стравс закликав науковців ЗДА продовжувати свої досліди над атомовою енерґією, бо, мовляв, вже тепер можна сміливо твердити, що в недалекому майбутньому ми будемо атомовою елекрикою освітлювати доми, порушувати машини і кораблі, перемагати недуги і поліпшувати врожаї. Стравс промовляв з приводу роковин цього університету, який заснований 88 років тому, і прочитав привіт від президента Айзенгавера. Адмірала Стравса нагороджено почесним докторатом права.

Збільшують платню воякам, які служать в резерві

Вашинґтон. — Сенат прийняв законопроєкт, згідно з яким збільшується платню тим рекрутам, які зголосилися до шестимісячної служби в резерві. Досі ці вояки діставали тільки по 50 долярів місячно, тоді, як вояки, що служать в війську впродовж двох років — по 78 долярів.

СОВЄТ. КАМПАНІЯ ЗА ПОВОРОТОМ „НА РОДІНУ" ШКОДИТЬ ВІЛЬНОМУ СВІТОВІ

Впродовж 1955 року і січня 1956 вернулось за залізну заслону 1,158 втікачів зі Сходу, які перебували в Західній Европі або в заморських країнах, — говориться в офіційному звідомленні голови Міжнародного Рятункового Комітету, Вільяма Донована, який під час останньої війни очолював Уряд Стратегічної Служби. Згаданий Комітет перевів досліди над совєтською репатріяційною кампанією в Австрії, Швайцарії і Німеччині та дістав докладні звідомлення з такої акції на терені Бельгії, Швеції, Італії, Греції, Туреччини й Південної Америки. Очевидно, він займається також совєтською підступною репатріяційною кампанією, веденою листами, телефонічними закликами й персональними контактами на терені ЗДА. В самому тільки Ню Йорку впродовж січня цього року совєтські аґенти нав'язали з утікачами з-поза залізної заслони найменше 30 контактів, намовляючи їх до повороту „на родіну". Проте найбільший натиск на таких втікачів є на терені Берліну і в обширі Мюнхену. Звідомлення Комітету Донована проаналізовує причини, чому деякі втікачі таки піддаються тій аґентурно-совєтській кампанії, і вичисляє при цьому — „загальний острах, тугу за батьківщиною, особливо в моментах психічної депресії, економічну непевність та острах за життя і безпеку своїх рідних за залізною заслоною". У тому звідомленні підкреслюється впертість і зручність, з якою совєтський уряд і підлеглі йому сателітські уряди женуться за втікачами та віднаходять адреси втікачів, хоча в дуже частих випадках ці останні стараються всіляко скрити себе, прийнявши навіть інше прізвище та змінивши кількакратно адресу. Втікачі з-під Совєтів, сказано, у тому звідомленні, переживають велике психічне потрясення, коли дістають листовний або телефонічний заклик вертатися „на родіну". Така комуністична акція має власне на увазі піддірвати мораль сотень тисяч втікачів та спаралізувати їхню антикомуністичну акцію. Вона підриває теж довір'я до вільного світу й поменшує його вартість в очах втікачів.

Сен. Дірксен пропонує закон про звільнення від поштових оплат посилок за залізну заслону

Вашинґтон. — Сенатор Еверет М. Дірксен з Іллиной вніс в Сенаті 2-го березня ц.р. законопроєкт ч. С. 3343, з внесенням, щоб Уряд ЗДА перебрав на себе поштову оплату за посилки харчів, одягу чи ліків на допомогу до країн за залізною заслоною. Внесення пішло до Комісії, яка почне переслухання в цій справі. Внесення заініціював Стейтовий Відділ Польського Конґресу в Іллиной. Якби внесення перейшло і стало законом, то набагато легше (дешевше) могли б американські громадяни посилати допомогу своїм рідним чи приятелям за залізною заслоною, куди зрештою інша допомога Америки не заходить. Заінтересовані в тій справі громадяни можуть піддержати внесення сен. Дірксена, пишучи в цій справі до сенаторів та конґресменів своїх стейтів.

Зах. Німеччина поставить 100,000 війська

Бонн. — Німецька Федеративна Республіка дотримає своїх зобов'язань у відношенні до НАТО і поставить впродовж цього року під зброю 96,000 вояків за пляном — поставити нову західньо-німецьку армію силою в пів мільйона вояків. Заявив це західньо - німецький міністер оборони Блянк американським журналістам, які роблять об'їзд довкола світу. Блянк полемізував з критичними заввагами збоку деяких держав Північно-Атлантійського пакту, що — мовляв — Західня Німеччина не виконує своїх зобов'язань, не ставить власної армії, а відмовляється оплачувати далі кошти утримання в Німеччині західньоальянтських військ, потрібних там передусім для охорони і безпеки самої Західньої Німеччини.

Араби занепокоєні становищем Заходу в Раді Безпеки ОН

Об'єднані Нації. — Арабський світ очевидячки занепокоєний рішучістю З'єдинених Держав, які своїм офіційним внесенням до Ради Безпеки ОН намагаються покласти край безперервній стрілянині на ізраїльсько-арабському кордоні та до зліквідування того перманентного середньо-східнього конфлікту, небезпечного для світового миру. Сирія стоїть на становищі, що справою повинна зайнятись Генеральна Асамблея Об'єднаних Націй, а не Рада Безпеки, і тому робитиме заходи, щоб американський внесок на делеґування генерального секретаря ОН Гаммершилда на Середній Схід, щоб він до місяця зголосив конкретні пропозиції на замирення ізраїльсько-арабського кордону, — відкласти аж до скликання 11-ої сесії Генеральної Асамблеї. Сирія боїться, щоб Рада Безпеки, прийнявши рекомендації Гаммершилда навіть всупереч „вета" збоку СССР не дала морального права трьом західнім державам узяти в свої руки таку пацифікаційну акцію на Середньому Сході, яка не була б по нутру розфанатизованих арабських мас, наставлених на війну і знищення Ізраїлю. Зате Єгипет буцімто згідний з американською резолюцією і готов переговорювати з Гаммершилдом. Ізраїль теж погоджується, але хоче дістати ґарантії, що всяка розв'язка середньо-східньої проблеми мусить мати згоду всіх заінтересованих сторін.

З Формози йде масове пачкарство до ком. Китаю

Вашинґтон. — З національного Китаю, якого осідком є тепер Формоза, перевозиться до комуністичного Китаю товари на мільйони долярів щорічно — ствердив державний підсекретар Герберт Гувер мол. Сталось це під час переслухання на постійній Підкомісії дослідів над діянням державних операцій за кордоном. Сен. МекКарті домагався, щоб цілком припинити всякий американський експорт до країн, які ведуть торгівлю стратегічними товарами з комуністичними країнами. У ході дискусій, державний підсекретар Г. Гувер звернув увагу, що суворе притримування такого принципу довело б до дуже незручної ситуації для самого американського уряду, при чому він навів приклад національного Китаю, найбільшого ворога китайського комуністичного режиму, звідкіля проте щорічно китайські комуністи дістають вартісні товари на суму мільйонів долярів. У цій справі буде переведене слідство.

„ПРАВДА" ПОЧАЛА ВІДКРИТУ КАМПАНІЮ ПРОТИ СТАЛІНА

Москва. — „Він (Сталін), не маючи особистої скромности, не припинив рішуче ґльорифікування себе і похвал на свою адресу, а ще всіляко підтримував це і підсилював. З часом цей культ індивідуму приймав щораз монструальніші форми і наробив нашій справі багато шкоди. Тому нічого й говорити, що така поведінка Сталіна порушила ленінські принципи про провід і противилась духові марксизму-ленінізму", — пише московська „Правда". Ця стаття офіційного центрального органу Комуністичної партії СССР, передана ще й московською радіостацією у вівторок 27 ц.м., — це перший офіційний виступ проти продовжування культу Сталіна в його давній формі. У цій статті нічого не говориться про виступ Хрухова на тайному засіданні 20-го з'їзду Комуністичної партії СССР з гострою критикою Сталіна і його терористичної практики, а лише говориться загально, що 20-ий з'їзд партії „перевів аналізу вирішної ролі народних мас під проводом партії в розвитку соціялізму та шкоди, яку заподіяв культ одиниці". Стаття „Правди" признає поважні заслуги Сталіна" у приготуванні і переведенні соціялістичної революції, в громадянській війні, в праці над будовою соціялізму. Займаючи важливе становище генерального секретаря Центрального Комітету партії, Сталін став одним із лідерів партії і совєтського уряду. Він активно боровся, головно в перших роках після смерти Леніна, разом з іншими членами Центрального Комітету, за ленінізм, проти порушників і ворогів наук Леніна. Сталін був одним із найсильніших марксистів, а його твори, його логіка і його воля мали великий вплив на кадри активістів партії". Говорячи про „ворогів народу", з якими боролася комуністична партія і на її чолі Сталін, „Правда" вичисляє „троцькістів, зінов'ївців, опортуністів із правого крила, буржуазних націоналістів, усіх тих, які пробували завернути партію з правильного ленінського шляху". Проте в дальших роках — пише „Правда" — Сталін, ставши „знаним", підсилював похвали на свою адресу і спричинився до створення такого культу своєї особи, який пошкодив комуністичній партії. „Правда" протиставить Сталінові скромність Маркса, Енґельса і Леніна, порівнюючи зате самозакохання Сталіна і його жадобу слави з поведінкою Ласалля, сучасника Маркса, критикованого за ту зарозумілість Марксом. Ціла стаття „Правди" має очевидну тенденцію підлещувати комуністичним масам і всьому робітництву та селянству СССР, підкреслюючи раз-у-раз, що це — мовляв — їхня заслуга у „великій жовтневій соціялістичній революції" та всіх її наслідках, а не тільки одної особи Сталіна. Це, мовляв, була „народна революція", з чого совєтський читач може сам доповісти собі, що неправильно за життя Сталіна називано її „сталінською" революцією.

Коли факт появи такої статті у „Правді" потверджує посередньо, що в Совєтах настав неспокій з приводу розвінчання Сталіна, то перший совєтський віце-прем'єр Анастас Мікоян потвердив під час свого перебування в столиці Індії Ню Делі, у пресовому інтерв'ю, що „нова партійна лінія" проти „культу одиниці", конкретно з розвінчанням Сталіна, „викликала природну опозицію", але, мовляв, „партія її переломить". З того інтерв'ю найцікавіший був журналістичний запит про табори невільничої праці в СССР. Мікоян потвердив їх існування, але заявив, що засилають туди „тільки злочинців".

На Кипрі знову вбито три особи

Нікозія, Кипр. — Хоч безпосередньо після відкликання заборони виходити на вулицю в останню неділю в 12 містах Кипру було там назагал спокійно, проте зараз від вівтірка цього тижня почався там знову посилений терористичний рух. Англійська патруля попала біля міста Фанаґуста в засідку: її обстріляно з автоматичної зброї і вбито двох англійських вояків. Атентатчики втекли. Знову в Лімассолі вбито стрілами в спину 29-річного службовика митної сторожі, грека Еліяса Маліотіса, коли він висідав з авта перед домом своєї сестри, куди поїхав по свою дитину. Сталось це безпосередньо після того, як у місцевому уряді відкрито посилку нібн то книжок, а фактично револьверів і іншої зброї з Греції. Адресат зник. Маршал Гардінґ, обговорюючи найближчий бюджет Кипру, вказав на великі втрати, що їх зазнає населення острова від тамошньої терористичної акції підпілля: не лише в безпосередній втраті майна через пошкодження будинків, товарів і англійські карні контрибуції, але й наслідком цілковитого спаралізування туристичного руху та зменшення торговельних оборотів.

В СВІТІ

● **На Кипрі** було спокійно в понеділок, коли закінчилась „поліційна гокина", що на 24 години замкнула була в домах 200,000 мешканців 12-ти найбільших міст. 600 осіб заарештували за „непослух", але всіх випустили за невисокими кавціями. Англійці скасували також заборону виходити з домів в містечку Лапітос, де невідомі особи спалили школу. Мешканці цього містечка склали $19,040 з наложених на них $20,000.

● **У Камбоджі,** одній із колишніх трьох країн Індо-Китаю, прем'єр Нородом Шиганук проголосив зречення на руки свого батька, короля. Він заявив, що „міжнародні ускладнення не можуть бути розв'язані, поки він є головою уряду". Здогадуються, що Нородом Шинанук натякнув на реакцію обох сусідів Камбоджі, Південного В'єтнаму і Сіяму, які замкнули свої кордони в зв'язку з його недавніми відвідинами у столиці комуністичного Китаю, Пейпінґу.

● **Група швайцарських** альпіністів, які стараються „здобути" Лютсе, один із шпилів найвищої в Гімаляях і у світі гори Еверест, передала розпучливий заклик до Цюріху вислати їм спеціяльним літаком потрібні ліки. У таборі на висоті 13,000 стіп важко занедужав один із членів цієї групи Фріц Люксінґер.

● **Прем'єр** автономної Маляйської Федерації, яка незабаром має дістати повну самостійність, Абдуль Рагман, прибув до сусіднього Сіяму, щоб устійнити з сіямським урядом пляни спільного поборювання комуністичних партизанів. Англійці скаржаться, що маляйські комуністичні партизани ховаються на сіямській території і звідтіль роблять напади на Маляйський півострів.

● **Совєти** знову запротестували перед західньо - німецьким урядом, який нібито дозволяє американцям висилати на схід пропаґандивні бальони. Большевики покликаються на дану в Москві Аденауером обіцянку, що західньо - німецький уряд припинить ту акцію. Уряд ЗДА кількакратно заявляв, що ніякої „бальонової акції" він не вів і не веде, а веде її організація „Вільної Европи", над якою уряд у Вашинґтоні не має контролі.

● **Ґю Молле,** французький прем'єр, заявив у телевізійній розмові з редакторами, що він ніколи не робив найменшого натяку на можливість співпраці з комуністами. Один із редакторів поставив йому питання, як соціялістичний уряд Молле може користати в парляменті з комуністичних голосів, коли одночасно комуністи допомагають альжирським арабам в їх партизанській війні проти Франції.

СВОБОДА SVOBODA
український щоденник UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

В ЧОМУ ДІЛО?

Большевики — майстри в пантеличенні публічної опінії. Очевидно, що з опінією своїх рабів вони досі найменше рахувалися, але на світовій опінії їм таки мусить залежати, бо ж від цієї опінії залежить у великій мірі відпорність вільних країн і народів проти завжди тієї самої, хоч і веденої різними шляхами та засобами, совєтської агресії. Большевики, від самого початку свого виступу на кін історії, послуговувались в першу чергу брехнею, підступом і хитрощами, завжди спекулюючи на людській наївності і легковірності. Підхоплюючи спритно всілякі людські прагнення та оформлюючи їх у кличі, вони використовували їх опісля на те, щоб з тими прагненнями безцеремонно розправлятись. Це так само, як комуністичні п'яті колони у вільних країнах хотіли б використати конституційні права і вольності на те, щоб здобути владу, встановити свою диктатуру і скінчити з конституціями та гарантованими ними правами й вольностями.

В історії записано вже безліч всіляких прикладів такого баламучення публічної опінії совєтськими трюками на зразок НЕПу чи „українізації". Але чи не найбільшим спантеличенням публічної опінії в самому Совєтському Союзі і поза ним є таки остання посмертна чистка, переведена над Сталіним. Очевидно, що було б легковірністю вважати це виключно за черговий совєтський трюк. Бо без уваги на те, що могло бути справжньою причиною і ціллю виступу проти Сталіна і „сталінізму", нові совєтські диктатори мусіли рахуватись і з усіми внутрішніми та закордонними наслідками такого кроку.

В кожному разі, головна або одна з головних цілей теперішньої совєтської верхівки досягнена і публічна опінія справді спантеличена. Від виступу Хрущова і Мікояна в цій справі минуло заледве кілька тижнів, але за цей короткий час списано вже гори паперу найбільш суперечними коментарями. Кожний, від найвищого державного мужа і політика до звичайного обивателя на вулиці, вдома чи в ресторані, коментує і здогадується, що ж саме криється за посмертною ліквідацією Сталіна та які наслідки це може мати.

Ступінь спантеличення публічної опінії виступом нових володарів у Кремлі проти свого попередника, якого вони тепер таврують як тирана, зрадника і душогуба, хоч з ним і його злочинами самі найтісніше зв'язані і за них співвідповідальні, віддзеркалений дуже пластично у повідомленнях з різних столиць світу про реакцію поодиноких країн та урядів на цю подію. Загальний перегляд на цю реакцію подає відомий журнал „Ю. С. Нюз енд Ворлд Ріпорт" у своєму виданні на 30-го березня. І так:

Німецькі спеціялісти в совєтських справах вважають, що виступ проти Сталіна є доказом захитання комуністичної диктатури і вихопленням з-під контролі антикомуністичних сил у Совєтському Союзі. Повалення неживого Сталіна з його кам'яного трону вважають вони за компроміс і поступку на користь населення та армії, але не очікують будьяких змін у самій комуністичній системі. Японські знавці совєтських справ вважають, що такого „божка", як Сталін, не валяється без направду поважних причин. Цими причинами, на їх думку, може бути — поперше — бажання „врятувати комуністичну ідеологію", яку Сталін скомпромітував своєю політикою та своїми злочинами, а подруге — бажання відмежуватись від скомпромітованої Сталіним совєтської закордонної політики і цим промостити їй шлях до дальшого здійснювання завжди однакових імперіялістичних цілей цієї політики. Найкращі італійські фахівці в совєтських справах думають, що виступ проти Сталіна є тільки демократичною фарбою на совєтську диктатуру. Вони очікують дальших поважних кроків і змін у тому самому напрямі. В Лондоні підозрівають, що Хрущов започаткував боротьбу проти Сталіна тому, що сам не почуває себе певно в Кремлі і хоче здобути собі підтримку населення. В Парижі думають, що виступ проти Сталіна є „дальшим кроком" у змінах після смерти Сталіна, і що вони „ведуть до кращого".

Очевидно, що всі ці коментарі є тільки більше або менше оправданими здогадами, в яких розгублюється знову спантеличена Кремлем публічна опінія. Та чи можна дивуватись світовій опінії, коли поступування Кремлю пантеличить навіть тих, які самі переживали всілякі „зміни" совєтської системи і яким тільки з трудом пощастило їх пережити? І це тим часом єдиний практичний наслідок виступу Хрущова проти Сталіна.

ЗВІТ ДОЛЛЕСА

Державний секретар Джан Фостер Доллес відбув у цьому місяці 19-денну подорож до десяти країн Південної Азії, Далекого Сходу й Океанії, які — як він це сам підкреслив — разом охоплюють 700,000,000 населення, з чого 600,000,000 дістали тільки в останньому десятиріччі державну незалежність. З цієї своєї подорожі і проведених під час неї розмов з державними керівниками відвіданих країн, Дж. Ф. Доллес звітував не тільки Президентові і двопартійним лідерам на спеціяльній нараді в Білому Домі і на форумі конгресових комісій, але й перед цілим американським народом, виголосивши в минулу п'ятницю, 23 березня ц. р., півгодинну промову через радіо і телевізію.

Очевидно, що півгодинний звіт про таку масу політичних нарад мусів бути втриманий в найзагальніших ретроспективних зарисах. Це був наче підсумок вражень і спостережень, зрештою, теж не дуже уточнений. Загальний характер звідомлення державного секретаря був виразно антиколоніяльний, надзвичайно прихильний до країн і народів, з якими він в отій своїй подорожі зустрівся, з промовчанням усіх дисонансів, які безумовно існують між американською закордонною політикою і політикою деяких з отих країн, та з підкресленням усього того, що може бути нам миле. До таких милих речей належало ствердження свідомости в усіх без винятку державних керівників Азії і Океанії, що совєтська й комуно-китайська економічна допомога криє в собі поважну небезпеку комуністичної пенетрації, як також ствердження, що всі ті молоді й старі держави (до останніх належить національний Китай і Японія) бажають, щоб З'єдинені Держави були найсильніші і творили для них, тих чужих держав, рід „парасолі", яка охороняла б їх від чужинецької агресії та економічної руїни. І весь „тенор" промови-звіту Доллеса був „поміркованo-оптимістичний", з висновком практичного характеру, що треба підтримати зголошену до Конгресу пропозицію Президента про призначення в найближчому державному бюджеті $4,859.975.000 на допомогу закордонові. Водночас державний секретар докладніше спинився над трьома родами тієї допомоги, а весь свій звіт закінчив мировим зворотом, запевнивши, що навіть народи, які мріють про повалення існуючих на їх території кордонів, що ділять ці народи надвоє — свідомі катастрофальних наслідків нової війни.

Промова державного секретаря Доллеса була ясна, прозора, своєю красномовною структурою і логікою без закиду. Одначе мала вона також кілька „але", що їх відразу підкреслено в американських і міжнародних відгуках. Перш за все, обмежившись тільки тереном, що його об'їхав державний секретар, звіт не говорить ані словом про ту справу, яка в даний момент найбільше полонить увагу всього світу, в тому числі й американського, а саме — про безпосередню небезпеку зудару між Ізраїлем та його арабськими сусідами, з перспективою перетворення цього льокального конфлікту на третю світову війну. Вся скомплікована ситуація на Середньому Сході, де совєтська пенетрація дійшла до зеніту, бо вона переводиться доставами зброї та совєтськими військовими інструкторами, — не знайшла ніякої згадки в промові-звіті керівника американської закордонної політики. Подруге, у складаному перед американським народом звідомленні не було відповіді на турботливий запит: чому саме допомогова акція З'єдинених Держав, яка триває в теперішньому вигляді 10 років і за цей час з'їла вже астрономічну суму понад 50 більйонів, не створила такої глибокої і міцної приязни між обдарованими країнами і ЗДА, щоб не треба було боятися совєтського суперництва?! Чому саме настала така ситуація, що державний секретар ЗДА був примушений ствердити буквально, що „очевидно, совєтська й китайська економічна тактика є небезпекою"? Адже ця совєтсько-китайська тактика розпочалася зовсім недавно, кругло який рік тому, а раніше ціла Азія і Африка були монопольним тереном економічної допомоги й політичних впливів збоку Заходу. Чому ж ті впливи, підтримувані велетенськими квотами, були використані якось так недоладно, що коли почалося на тому терені совєтсько-китайське суперництво, то воно відразу стало „небезпекою"?!

Цей сумний запит стоїть у безпосередньому зв'язку з відповіддю на заклик президента про створення нової близько 5-більйонової бюджетової позиції на допомогу закордонові. Відомо, що кожний нарід у світі волів би вивозити за кордон якнайменше готівки, щоб використати її для власних продукційних цілей. Проблема допомоги закордонові стала на терені Конгресу „делікатною" проблемою саме внаслідок диспропорції поміж сумою витраченого майна та сумою політичних наслідків. Американські політичні кола, які, зрештою, правильно віддзеркалюють публічну опінію, маючи постійний найтісніший контакт з найширшими верствами народу, були не раз збентежені й знеохочені доказами несолідарности збоку тих, що щедро користали з американської допомоги, але не хотіли приєднуватись до найважливішого фронту, який існує нині у світі — активного фронту боротьби всіми способами з комуністичною загрозою. Американський нарід має зрозуміння для конечности допомогти потребуючим у світі, і для конечности шукати собі союзників та приятелів не тільки грішми. Але, судячи з голосів найповажнішої американської преси, президентський внесок про нову близько 5-більйонову квоту для закордону може зустрітись з поважними перешкодами, якщо не буде уточнено помилок з історії дотеперішньої допомоги і не буде складено детального пляну, як далі вести цю допомогу.

На можливість таких труднощів вказують деякі голоси, що взагалі гостро критикують часті й довгі роз'їзди державного секретаря по всьому світі. Він безумовно дістає з таких подорожей безпосередній образ місцевої політики й відносин у чужих країнах. Алеж, кажуть ті голоси, такі подорожі підривають повагу американських амбасад та велике міжнародне значення приїзду керівника американської закордонної політики до якоїсь чужої країни, — людини, яка стоїть на третьому місці в державній гієрархії ЗДА, — коли та людина роз'їздить так часто, навіть і без конечної потреби. Але, при всіх цих застереженнях, якщо у висліді цієї останньої подорожі Дж. Ф. Доллеса буде устійнена нова, енергійна, динамічна політична й економічна контрофензива в країнах, де почалась совєтська пенетрація, то його подорож не буде даремна і не матимуть практичного значення недосказн його останнього звіту.

П. А.

НЕ ДУЖЕ МИЛІ ГОСТІ

Лондон. — Преса і радіо в Лондоні і в провінційних містах приділяють багато місця й часу приїздові совєтських гостей — Булганіна і Хрущова.

Пригадують нам відвідини Молотова в Берліні 1940 року. Як „гладко" тоді йшли всі церемонії. Совєтського міністра вітали представники „уряду, партії і війська", завтоматизована преса писала прихильні статті на адресу „східнього союзника", і нікому й на думку не спадало з Гітлеровій Німеччині турбувати совєтського міністра сумнівними питаннями.

Зовсім інша ситуація в демократичній Англії. Тут свобода слова з давнього часу в пошані. І громадянство каже: — Звичайно, уряд має право й повинність вести переговори „хоч би і з людожерами", але наше право виявити нашу думку про цих відвідувачів — лишається непорушне.

Совєтські відвідувачі приїдуть в Англію 18 квітня, але їх візита і питання англо-совєтських відносин вже тепер заповнюють пресу цієї країни. Тепер тут гостює Малєнков, бувший прем'єр СССР, і йому першому довелося побачити, що свобода слова в Англії — це не „паперове" право, а дійсність. Малєнков хотів показати свою „добру натуру" і поцілував незнайому дитину на вулиці Лондону. Але не щастило. Бо та дитина була німецького роду, із судетських німців, яких звеліла Москва вигнати з рідного краю. Батьки дитини послали до преси листи з протестом проти того, що кат дозволяє собі цілувати жертви своєї жорстокости...

У парляменті посли опозиційної (соціялістичної) партії поставили різні питання голові уряду щодо приїзду совєтських гостей. Посол Джегер іронічно запитав прем'єра Ідена, чи на привітання Хрущова і Булганіна буде грати оркестра пісню — „Poor Old Joe" (натяк на „розвінчаного" Сталіна, що ще недавно був „вождом світового пролетаріяту" і „батьком народів"). Інші посли питалися, чи зайдуть московські гості до парляменту, коли посли ставитимуть питання міністрам. З легкою усмішкою прем'єр відповів, що ці відвідувачі парляменту зможуть дечого навчитися в стародавньому англійському парляменті.

Хоч для Хрущова й Булганіна призначено різні розваги і прийняття (окремий обід для „дорогих гостей" улаштовує консервативна партія і окрему вечерю — Партія Праці), але невидно „ентузіязму" в народі, хоч совєтські відвідувачі будуть прийняті самою королевою. Може також убивство царя Миколи II, що був кузеном короля Юрія V, діда теперішньої королеви, Хрущов і Булганін скинуть на голову Сталіна? Все може бути...

Найповажніший лондонський щоденник „Таймс" вмістив статтю проти російського колоніялізму, де між жертвами совєтської агресії згадано також Україну. Але найбільше турбот викликав в Англії приїзд генерала Сєрова. Сєров „прославився" вивозом населення „визволених" країн, що їх Москва захопила, почавши від вересня 1939 року (Західня Україна, Білорусь, балтійські країни, сателіти, Східня Німеччина). Він „репатріював" совєтських громадян із Німеччини і „ліквідував" кримських татар, калмиків, чеченців, інгушів, карачаївців.

Саме цього ката над катами („героя Совєтського Союзу") призначено для охорони життя Хрущова і Булганіна. Не диво, що навіть така здержлива газета, як „Манчестер Гардієн" вимагає, щоб Москва забрала свого „героя" Сєрова з Англії: „Serov, go home!" — пише „Манчестер Гардієн".

Хрущов виступав в Індії в ролі „хахла", у вишиваній сорочці. Цікаво, чи цей „москаль-чарівник" повторить свій маскарад і в Англії...

Коли Ви вважаєте себе політичним еміґрантом — амбасадором України, та знаєте про великий вклад Українського Народного Союзу в змаганнях за права України та українців, Ви напевно свідомі обов'язку бути членом цієї організації.

Лев Шанковський

ІСТОРІЯ ВОСЬМИ ЗВЕРНЕНЬ

(До характеристики большевицьких методів у боротьбі з українським визвольно-революційним рухом)

II.

Однією з метод, що їх большевики вживали й досі вживають в своїй брехливій пропаганді проти українського визвольно-революційного руху, був закид агентурности цього руху. Метода ця не була нова. Вороги визволення українського народу завжди говорили про те, що український визвольний рух є агентурою посторонніх сил. Залежно від потреби говорилося про український визвольний рух як про польську, австрійську, німецьку, чи навіть ватиканську „інтригу". Не залишалися позаду й большевики. Знаючи велику ненависть українського народу до німецьких окупантів, большевицькі стратеги рішилися затаврувати УПА й підпілля як агентуру гітлерівських окупантів. Таким чином постав термін „українсько-німецькі націоналісти", який ужив Хрущов вперше у своєму виступі, дня 27 листопада 1943 року, в Києві, з нагоди його „визволення". У наступному виступі, дня 1 березня 1944 року, на засіданні Верховної Ради УССР, у своїй доповіді: „Визволення українських земель від німецьких загарбників і чергові завдання відбудови народного господарства Совєтської України", Хрущов пояснив: „Українських націоналістів ми називаємо українсько-німецькими тому, що вони є вірні пси і помічники німців у поневоленні українського народу". Звичайно, такими „псами й помічниками" не були навіть ті українські кола, які в добрій вірі, що большевики є ворогом ч. 1 українського народу, співпрацювали з німецькими окупантами, а вже в ніякому разі не УПА й підпілля ОУН, що в боротьбі проти німецьких окупантів понесли важкі втрати. Брехня Хрущова була очевидна, але вола була кинена з метою диверсії і з розрахунком на далеку мету.

Кинувши термін „українсько-німецькі націоналісти", Хрущов і його соратники були свідомі, що він не вистачає для того, щоб зліквідувати український визвольно-революційний рух. Весною і влітку 1944 року по всій Волині відбулися великі „чекістські операції" для знищення „банд українсько-німецьких націоналістів". Використовуючи період затишшя на Західньому фронті, большевики кинули в бій проти загонів УПА фронтові дивізії, посилені дивізіями і бриґадами „внутренних войск НКВД". Велика акція проти УПА, що мала місце в південній Волині й закінчилася великим боєм під Гурбами, дня 20 квітня 1944 року, не дала большевикам бажаних результатів. Повстанці вийшли з окруження, що приготовлялось цілими тижнями, і зникнули без сліду, в підпіллі. Цей факт примусив Хрущова знову репетувати про „українсько-німецьких націоналістів" на черговому Пленумі ЦК КП(б)У, який радив дня 26 травня 1944 року. На цьому Пленумі зарішено проголосити перше звернення до УПА.

Воно з'явилося в червні 1944 року, було адресоване до „УПА й УНРА" (Українська Народна Революційна Армія — назва, яку прийняли частини УПА от. Боровця-Бульби, що не включилися до УПА після 18 серпня 1943 р.) й було підписане головою уряду УССР — Хрущовим, головою Верховної Ради УССР — Гречухою та секретарем ЦК КП(б)У — Коротченком. У цьому зверненні большевицькі верховоди в Україні обіцяли УПА й УНРА простити всі „провини" й закликали їх до переходу на бік Червоної армії для спільної боротьби проти німців. Великі плякати цього звернення розліплено було по всіх містах і селах Волині та Полісся, а після зайняття Галичини, воно появилося теж у галицьких містах і селах. У Галичині, одначе, адресу цього звернення дещо поширено. Вона звучала: „До УПА й УНРА, до банд ОУН бандерівців і мельниківців, СБ і УГВР".

Факт існування української визвольно-революційної боротьби примусив теж забрати слово навіть ЦК ВКП(б). В серпні 1944 р. радив Пленум ЦК ВКП(б), який схвалив постанову „про недоліки в політичній роботі серед населення західніх областей УССР". Ця постанова ствердила наявність українського визвольно-революційного руху в Україні, але обмежила його дію до західніх областей УССР. ЦК ВКП(б) застосував методу, яку до цього часу й по ньому завжди стосували совєтські й еміграційні російські імперіялісти, а саме зводили український визвольний рух до рівня „інтриги", „галичан" й інших „западників".

У зв'язку з рішеннями серпневого Пленуму ЦК ВКП(б) почалася в Західній Україні, восени 1944 року, велика кампанія проти українського визвольно-революційного руху, [illegible] підсилена збройними акціями НКВД і НКГБ та спеціяльних „отрядів по борьбе з бандітізмом" проти УПА. Ці акції очолили перші секретарі обкомів партії: Беґма у Рівенщині, Слонь у Станиславівщині та Сабуров у Дрогобиччині. У пресі почали появлятися статті під заголовком: „Масова політична робота у визволених районах", в яких партійні організації закликалися до масової активної участи у „викриванні злочинної діяльности українсько-німецьких націоналістів". Велика погромницька стаття появилася на сторінках московської „Правди" (7 жовтня 1944 р.), в якій цих націоналістів названо „ланцюговими псами гітлерівських імперіялістів". У партійних журналах з'явилися статті, які закликали до знищення „українсько-німецьких націоналістів", бо без „ліквідації їх впливу не можлива відбудова народного господарства і відновлення культури" („Більшовик" IV, 17-18, 1944 р.). До речі, це було цінне ствердження большевицького офіціозу, що український визвольно-революційний рух мав вплив на українське населення.

ЗНОВУ В ДОРОЗІ

Знову, як і все життя в дорозі.
Швидше крови біг, огонь в очах.
Тільки б в авангарді, не в обозі,
Тільки б у кімнатах не зачах.

Світ широкий жадними очима
Обійми, у серце забери,
Щоб життя це пролетіло мимо,
Не скотилось каменем з гори.

Хай назустріч вітер, хай вітрище,
Ти — вперед, ти не прогай і дня,
Адже кожен день — то крок все вище
На шляху життя і пізнання.

Хай багато пройдено і звідано —
Ще перед тобою час і світ.
Тільки уперед — у нерозвідане,
Щоб лишився на землі твій слід.

ПЕТРО ДОРОШКО

КНИЖКА І ЧАСОПИС — НАЙНЕОБХІДНІШІ В ДОМІ КОЖНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ЛЮДИНИ

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК (УВАН) у США

ШЕВЧЕНКО

Річник 5.

(17)

ВАСИЛЬ МАТЕ

(В сторіччя з дня його народження)

В історії російського мистецтва Мате виступає під іменем Василь Васильович, хоч пропам'ятна книга Академії Мистецтв у Петербурзі, видана в 1914 р., з приводу 150-літнього ювілею цієї установи, подає його ім'я як Йоганн Вільгельм. З іншого джерела (П. Є. Корнилов — „Материалы к истории русской гравюры", Казань 1927, ст. 23) довідуємося, що Василь Мате народився 23 лютого 1856 р. в Прусії, але з дитячих років проживав у Росії. Початкову освіту одержав у німецькій реформаторській школі у Петербурзі (і закінчив там 5 кляс), а опісля в петербурзькій рисувальній школі, де під керівництвом Лаврентія А. Сєрякова (1824-1881) студіював ґраверство. Прийнятий 1875 р. до Академії Мистецтв у Петербурзі, був учнем проф. Фридриха Йордана, мистецьку освіту закінчив там у 1878 р. Слід пригадати, що в цього самого проф. Ф. Йордана вчився короткий час Шевченко (після повороту з заслання в 1860 р.) та виконав дипломову працю на титул академіка.

В 1880 р. Мате був висланий, як стипендіят вел кн. Володимира Олександровича для продовження студій до Парижа, де працював під проводом проф. Етієна Паннемакера ксилографа, та у Гайяра (Gaillard) ритівника по міді. Вертаючися з Парижа, Мате вступив до Мюнхену, бажаючи там познайомитися із зразками деревортів XV і XVI ст. В 1883 р. Мате вернувся до Петербургу, в наступному році одержав звання „класного художника 2 степени", далі стає учителем ґраверства в Центральному училищі технічного рисування бар. Штіґліца. В 1899 р. Мате здобув титул академіка, а ще перед тим (в 1893 році) іменовано його професором графіки в петербурзькій Академії Мистецтв та дійсним членом цієї установи. Мате помер 9 квітня 1917 р.

Цікаво, що у проф. Мате вчився графіки й Ілля Рєпін, — дармащо був старший від Мате на 12 років. Рєпін високо цінив Мате як людину й як мистця. Він схарактеризував Мате (в листі до Ф. Головіна, комісара колишнього царського двору) ось якими словами: „Наївний і необчислимий як дитина, був завжди щирий і відважний на академічних зібраннях, він ніколи не бентежився та як буревій поборював академічну рутину... Куди не поглянете на життя Мате, скрізь відчуваєте ніжність людини, а далі, він не вдоволявся тим, що було йому дане, а раз-у-раз змагав до досконалости. Він часто виступає на виставках, допомагає іншим улаштовувати виставові імпрези, а попри це популяризує графічне мистецтво. Всі ці небуденні прикмети допомогли Мате стати в ряді найкращих і нечисленних учителів Академії та виховати плеяду славних мистців-графіків. Покійного Мате я знав ще з молодих літ і аж до останніх років його життя жив із ним у щирій дружбі". Виявом цієї приязні був портрет Мате, роботи Рєпіна, який він подарував йому з такою дописною (1888 р.): „Ваш портрет, який я виконав, передаю Вам за Вашу душу мистця й гаряче, добре серце".

Та бували випадки, що й сам Рєпін був схвильований деякими творами Мате. І так — коли дослідник Запоріжжя Дмитро Яворницький прислав Рєпінові (23. 1. 1927 р.) дві свої книжки „За чужий гріх" і „Поміж панами", де був репродукований портрет Яворницького у виконанні Мате, Рєпін відповів на цю посилку листом, повним захоплення: „Яка несподіванка! Книжки й портрет! Хто нарисував Вас? Невже Ви самі?! То знаменитий портрет! Але що це: рисунок, чи офорт? Дуже, дуже подібний — прекрасний портрет. Ви напишіть мені, не забудьте, що то за чудо!" А в черговому листі (з дня 18 лютого 1927 р.) Рєпін ще раз вертається до справи цього портрета. „Тепер щойно тільки відгадав, що Ваш портрет виконав офортом Василь В. Мате. В ньому я й чую Ваш характерний язик. Чудо! Чудо! Це одна з кращих робіт самого Мате і взагалі чудо графічного мистецтва. При нагоді я прошу Вас дістати для мене від видавців якунебудь пробну відбитку, я хочу повісити її у себе окремо на стіні".

Значення В. В. Мате як графіка дуже велике: ціла його мистецька спадщина ділиться на дві частини: на ксилографію (дереворити) й на офорти. В творчості Мате, як деревортника, можна встановити приблизно три періоди, позначені технічними осягами: 1) вживання чорних рисок, 2) відтворювання рисунків, виконаних тушем (технічними зособами, стосованими в школі Паннемакера в Парижі) й 3) оригінальна техніка Мате імітування мазків, уживаних в олійному малярстві. В своїх офортах Мате стежить головним чином за малярськими ефектами, він намагається передати в них контрасти світлотіні. Тематично — його офорти обіймають найчастіше портрети, це ціла галерія сучасних діячів культури, письменників, мистців, композиторів, тощо. В низці деревортів цього майстра зустрічаємо портрети Г. Сковороди, І. Рєпіна, далі — Ярослава Мудрого — з різьби Антокольського, копії картин: „По дорозі з Києва" — В. Маковського, „Запорожці" Рєпіна, а з офортів перше місце займають портрети Т. Шевченка (з альбому „Малюнки Т. Шевченка", що його репродукуємо в нашому сьогорічному Збірнику), Дм. Яворницького й ін. Годиться з признанням згадати, що у відтворюванні чужих оригіналів Мате не копіював їх невільничо, ані бездушно, а давав у своїх працях своєрідну інтерпретацію творів, виконував їх майстерно окремим „ґраверським язиком", як висловився про них один із критиків.

Його майстерня в Академії мистецтв була завжди насичена захопленням для мистецтва й високим творчим підйомом, в ній панував вільнодумний дух, вона притягала студіюючу молодь, що з великим довір'ям гуртувалася під проводом цього визначного педагога й непересічної міри естета.

Для нас велике значення має той факт, що коли в 1914 р. царський уряд намагався заборонити офіційні святкування пам'яти поета, Мате взяв активну участь у поминках Шевченка в Академії, а далі перебрав мистецький провід у виданні альбому „Малюнки Тараса Шевченка". І цей його сміливий жест треба вважати явним протестом проти самоволі російського деспотизму, а водночас і доказом великої прихильности та признання для генія українського народу.

А ця наша згадка про визначного мистця Василя Мате, нехай буде доказом щирої вдячности в його ювілейному році.

Дам'ян Горняткевич

МАЙБУТНЄ НАЛЕЖИТЬ ДІТЯМ

Є різні роди мистецтва, але ні один із них не має такого загального застосування в житті, як мистецтво слова, що виводиться з мови, як засобу повсякденного порозуміння між людьми. Від винаходу письма слово стало основою розквіту людської культури. На українському ґрунті слово після упадку державности в XVIII-му ст. виявилося сильнішим оборонцем рідної духовости, ніж звернена проти неї зброя ворогів - окупантів. Воно не тільки відвоювало багато втрачених позицій, але, взагалі, відстояло Україну і відновило її змагання за найвищі ідеали нації. Тому в періоді найсильнішого ворожого натиску на українське слово і письменників спадали найтяжчі удари: конфіскати, заборони, тюрми, заслання й розстріли. У світлі цих фактів не важко уявити собі, яка була б наша дальша доля, якщо б ми під впливом особливих обставин відвернулися від рідного друкованого (і живого) слова і навчили дітей його легковажити.

Так виглядає той Господар і Працедавець, який 35 років тому прийняв мене до себе на службу. Мій літературний дебют відбувся на сторінках львівського „Світу Дитини" в останнім числі 1920 року. Мій перший вірш („Святий Миколай") появився в журналі для дітей, і це можна вияснити молодим віком автора - гімназиста. Одначе, дальшого пояснення вимагає факт, чому, вибравши собі ділянку т. зв. „дитячої літератури", я не відійшов від неї, хоч інколи пробував писати і для дорослих. І тепер я ні трохи не жалію, що залишився письменником для дітей. Не жалію, що 35 років працював на ділянці, до якої в нас часами відносилися задто легковажно, якої не зараховували до літератури і дивились на неї, мов на забаву в писання т. зв. „віршиків" і „повісток". З такої настанови, зроджувались дальші шкідливі наслідки: не було кому повести і підтягнути дитячих авторів на вищий рівень творчої роботи; ніхто їх не заохочував і, на жаль, конструктивно не критикував. Через те на ниві нашої дитячої літератури довгий час працювали люди, хоч і з добрими намірами і з непоганим педагогічним досвідом, зате вбогі на письменницький хист, майже ніякі письменники, слабі знавці мови та літературної справи. Отож, Роман зі Славної (таку невідомо чому претенсійну назву має скромне сільце в Зборівському повіті, де я народився і звідки взяв собі перший псевдонім) мусів майже самотужки промощувати собі шлях наперед. Володимир Гнатюк, мій перший серйозний учитель „артіс поетіце", постійно нездужав і скоро помер, тож моє знайомство з ним скінчилося на кількох відвідинах. Зате ділали інші психологічні моменти, які мене несамохіть підтримували. Я знав з лектур, що творчости для дітей не цуралися такі зорі нашої літератури, як Марія Марковичева, Іван Франко, Борис Грінченко, Леся Українка, Олена Пчілка, Михайло Коцюбинський й ін. Своїми дотепер неперевершеними творами вони дали початок т. зв. „золотій добі" української дитячої літератури, і сталася велика шкода, що серед робітників пера було мало охочих піти за їх добрим прикладом. У віці 7-10 років я не тільки прочитав усі казки й оповідання Івана Франка, але мав нагоду бачити його власними очима, провів у Карпатах двоє чи троє вакацій у тім самім домі, де відпочивав Франко, ходив з ним збирати гриби, разом з ним фотографувався і, сидячи поруч в кімнаті великого поета, слухав того, що він читав голосно своїм принагідним гостям.

В „Історії української літератури" польською мовою Богдан Лепкий писав: „Лис Микита" здобув йому (Франкові) найбільшу популярність, бо став улюбленою лектурою тієї частини народу, до якої належить майбутнє — дітей". Як виростуть, будуть читати „На старі теми" й „Мойсея". Ствердження незвичайно важливе й повчальне. Тут наш письменник вказав на ту ланку, що

Р. Завадович розповідає казку про чарівний столик дітям з Дитячої оселі в Равнд Лейку

пов'язує дитячу літературу з літературою для дорослих і ставить перед нами на весь ріст національне і суспільне значення дитячої і юнацької літератури. Якщо читач замолоду привикне читати дитячі казки, він з охотою читатиме поважні твори, як стане дорослий. Бо дитяча література є перший ступінь знайомства людини з літературою і, взагалі, культурою власного народу. Це перші, вхідні двері до храму краси, мистецтва, знання, виховання, національних і релігійних традицій. Не пройшовши тих перших дверей, не дійти до других і дальших. Призначенням нашої дитячої літератури є підготовити і виховати читача для творів Шевченка, Франка, Лесі Українки, Стефаника, Зерова, Маланюка, Лятуринської, Бабія, Самчука і всіх інших українських та світових письменників.

Зрозумівши оце велике і почесне призначення дитячої і юнацької літератури і бачачи, яка вона в нас недоцілена й занедбана, я вирішив залишитись при ній і працювати, як можу і вмію, на цій опустілій ниві, звідки втекло в погоні за розголосом і популярністю так багато талановитих письменників. Я залишився при тих, до яких належить майбутнє народу, при дітях. За кільканадцять років я з радістю спостеріг, що ми все таки йдемо до кращого. При кінці 30-их років я зустрівся з добрим знавцем літературного діла, критиком, редактором і видавцем Богданом Гошовським. Я певний, співпраці з цим ентузіястом видавничої справи для молодого покоління завдячує свій творчий ріст не один автор-педагог. Гошовський зробив багато для піднесення літературного, мистецького і виховного рівня дитячої преси й книжки. Його майже 20-річна невсипуща діяльність започаткувала новий період у розвитку дитячої літератури на терені Західньої України і потім на еміґрації. Коли і я виростав, як автор, то за те треба й йому сказати „спасибі".

Згодом я розкривав потрохи таємниці творчости для дітей, пізнавав її закони та методи. Я не раз дивувався, що добрий автор для дорослих не вмів написати дітям ні однієї доброї строфи. Я переконався, що творчість для дітей ставить перед автором окремі вимоги і то подекуди більші, ніж перед автором для старших. Тут треба знання дитячої душі, її способу мислення, світовідчування, треба вміння вживатися в психіку дитини і вміння пристосуватися до її віку та її можливостей сприймати враження. Треба ввійти в її світ, названий у психології „світом казки" і „світом пригоди" та, послуговуючись їх елементами, розкривати поступово ідеї й правди, якими живе все людство. Творчість дитячого письменника обмежена покищо недостатнім рівнем розвитку дитячого інтелекту. Ті самі труднощі має письменник і з літературною формою, поетичні фіґури і способи вислову мусять бути вжиті в обмеженій спрощеній формі. І, власне, в тім спрощенні вміщується вся їх складність і трудність. Стиль і характер творів для дітей не мусить бути менше поетичний, ніж для дорослих, але мусить бути ясний, простий, прозорий, навіть геніяльний у своїй простоті, якщо б найшовся геніяльний поет для молоді.

З вимогами щодо форми вислову пов'язується відповідальність за зміст, думку, ідею творів для дітей. Кожне слово і кожне речення мусить бути наперед обмірковане і зважене. Письменник мусить берегтися, щоб юний читач не зрозумів неправильно не тільки провідної думки твору, але й кожного окремого епізоду чи образу. Дитяча душа, дитяча свідомість — це неначе тонка кришталева ваза, і кожна, навіть мимовільна необережність в обходженні з нею може мати для дитини шкідливі наслідки. І тому Борис Грінченко писав: „Дитячий письменник — це те саме, що християнський місіонар, що несе світло любови й правди в неторкані серця своїх читачів".

В теперішніх умовинах нашого життя роля друкованого слова для дітей і молоді особливо важлива. Відвернутися від книжки — це видати на самого себе вирок духової загибелі. Це стосується передусім рідної книжки. Правда, й те, що діти повинні читати добрі твори кожною мовою, яку знають. Українець, що знає добре чужі мови, напевно більше скористає, коли, напр., читатиме Шекспіра, Ґете чи Данте в оригіналі. Але є ідеї, зв'язані і з мовою, не тільки з змістом, і це передусім відноситься до нашої української літератури, яка є найціннішою частиною духової істоти нашого матірного народу і образом його культури. Ніякий, хочби найкращий переклад неспроможний передати огненної сили Шевченкової поезії. Діти українських еміґрантів у широкому світі повинні опанувати можливо якнайбільше мов, а між ними, самозрозуміло повинна бути мова їх батьків і дідів. Наші діти повинні пізнавати культуру різних народів, але між ними не може бракувати свого рідного друкованого слова, що є носієм і скарбницею нашої духовости. Щобільше, з українською

Роман Завадович

культурою і літературою наша молодь повинна ознайомлювати світ, який цими справами все більше цікавиться. Коли не зробимо того ми, зроблять це за нас чужі, часто недруги наші, і знаємо з досвіду, з яким вислідом. Тому батьки і виховники з почуттям відповідальности за духовий розвиток молодого покоління, докладають усіх старань, щоб заохотити дітей до знайомства з дитячою бібліотечкою, з цілою скарбницею казок, леґенд, переказів, оповідань і віршів. Це одночасно справжній арсенал зброї для потреб доброго розумного родинного, громадського і релігійного виховання, яке дає дитині розуміння Божих і людських правд, вчить відрізняти добро від зла, формує характер, гартує духа і забезпечує перед шкідливими впливами оточення. А цього забезпечення не дає всяка лектура, яку беруть до рук наші діти. Зате наша література для дітей і молоді від свого первопочину, від творчости Марії Марковичевої, ніколи не спростачувала юних душ дешевою сенсацією, ні не калічила їх поганим прикладом, вона завжди стояла на сторожі високої людської моралі.

Безперечно, є діти, які не засмакувавши в лектурі, відвертаються від книжки. Їх захоплюють інші розваги, легші до сприйняття, зате модерніші: кіно, телевізія тощо. Правда, ці розваги можуть додати і свою корисну пайку до доброго виховання молоді. Але, навіть, якщо б продуценти фільмів і укладачі телевізійних програм спромоглися стати на висоті свого завдання так, що ніхто не висував би проти них застережень, то й тоді це були б тільки додатки, тільки доповнення до тієї основної праці, яку виконує друковане слово, книжка, журнал. Не забуваймо, що найбільших духових геніїв людства, Шекспіра, Байрона, Ґете, Шіллера, Шевченка видала епоха, яка не знала ні кін, ні радіо, ні телевізії. Тоді люди могли менше бачити, менше чути, зате більше думали, більше розвивали силу своєї уяви, сприймаючи духовий харч не перетравлений, не пережитий кимсь або й зіпсований, але свіжий, повновартісний і оживлюючий. Такий харч дає нашій душі слово, живе й друковане.

Якщо ми повинні собі чого доброго побажати, то передусім кращого зрозуміння для завдання й ролі дитячої й юнацької літератури. Якщо б український нарід був спромігся в минулому поставити дитячу пресу й книжку якісно й кількісно на належній висоті, хто зна, чи віз його історії не котився б тепер іншими, гладшими, щасливішими шляхами. Бо ж спільнота, що згідно з своїми бажаннями й інтересами виховує дітей в промінні своїх найвищих ідеалів і зберігає їх при собі, має запевнене майбутнє.

Роман Завадович

ТРИДЦЯТЬ П'ЯТЬ РОКІВ ПІСЛАННИЦТВА

На 1-му з'їзді ОПДЛ — Об'єднання Працівників Дитячої Літератури в березні 1946 р. у Німеччині виступила із доповіддю Катря Гриневичева. Десять років минає з того часу, коли відійшла від нас і сама письменниця, але разом із її „Шестикрильцем" безсмертними стали глибокі й прекрасні її слова з цієї доповіді. „Дитячий письменник — післанництво, Богом дане, писати для дітей — священна служба, що до неї треба вдягати ризи на себе".

Недавно українська громада в Шикаґо святкувала 35-ліття праці дитячого письменника Романа Завадовича. Про нього доводиться мені сьогодні писати оці рядки, і, пишучи їх, зразу ж доводиться сказати: Роман Завадович — виїмкова постать в історії української літератури, яка свій талант поета і прозаїка віддала всеціло українській дитині, сповнюючи своє, Богом дане, післанництво, як священну службу з повною відповідальністю за неї перед власним сумлінням, перед Богом і перед нацією.

Свою працю, як автор, почав Роман Завадович на сторінках дитячого журналу, напевне й не усвідомлюючи, що з цим моментом ступив на шлях свого післанництва. Його поезії на сторінках львівських літературних журналів у 1930 роках „Дажбога", „Вістника", „Дзвонів" і інших можна вважати періодом шукання самого себе, хоч у той час могло здаватися, що Завадович стане поетом молодого українського покоління. Це ж із сторінок „Вістника" залунала з усією молодечою силою й вірою його поезія:

Ростем! Живем!
У гнів усьому світу
Встаєм, як Сфінкс,
[оновлений в огні!
Мечем в юрбу нікчемну
[і неситу,
Мов леза сталь:
— Не вмерти, ні!

В не одному товаристві і сільської і середньошкільної і студентської молоді ця поезія була деклямована з таким же запалом і вірою, з яким запалом і вірою проспівав її поет — тоді сам студент Львівського університету. Лунала вона із сцен під час національних свят, запалювала юні душі, запалює їх і сьогодні, — не припадково ж вмістив її недавно нюйоркський журнал молоді „Крила".

Але поезія Завадовича запалювала не тільки молодь. Ось, для прикладу, українське студентство Львова, готуючи весною 1938 року свято Чорного моря, не мало в хоровому репертуарі пісні-гимну про море. Тоді заоферував я студентам поезію Завадовича про Чорне море і разом з ними пішов до Нестора Нижанківського. Представляємо справу: є текст, немає пісні. „Коли концерт?" — питається композитор. — „За три тижні", — *відповідаємо вповні свідомі абсурдности нашої просьби при такому реченці.* Відповідь прозвучала чемно, але рішуче: „Це ж неможливо!" Все ж не даю за виграну: добуваю текст і подаю музиці. Глянув — прочитав першу строфу, другу... У глибоких розумних очах блиснув вогник: „Добрий вірш, для пісні — дуже добрий... Але ж хор, — коли вивчить хор?"

Під впливом поезії Завадовича „неможливе" стало фактом: із народженням ранку народилася могутня композиція, а хор Богословської Академії вже другого дня почав із запалом її щоденно вивчати. За три тижні заля Українського Народного Дому при вул. Рутовського здригнулася від потужного акорду:

Чорне море — українське море!
Нашу радість знаєш ти і горе.
України бачило ти славу,
Наших предків
[боротьбу криваву!*

І треба додати, що „пісенність" віршів Завадовича спонукала скласти до них музику В. Балтаровича, Я. Ярославенка, а в останньому часі проф. Залеський склав музику до його п'єси „Кобзарева гостина". Немає сумніву, що саме Завадович стане автором текстів нових пісень для наших дітей, що вони їх так дуже потребують і на них так нетерпляче ждуть...

Глибокий, органічний, національний патос поєднаний у Завадовича з таким же органічно - глибоким релігійно - християнським світовідчуванням, чого чи не найкращим виявом є його цикл сонетів „Сотворення світу" в львівських „Дзвонах".

Оцьому поєднанню своїх двох основних творчих стимулів зостався Завадович несхильно вірний, але остаточний і вже єдиний їх вияв знайшов собі місце не на сторінках літературних видань, а на сторінках наших скромних журналиків для малят і для школярів. Кінець 30-их років у творчості Завадовича — це вже остаточне, ясно усвідомлене віднайдення свого шляху — шляху дитячого *письменника. А шлях цей, треба сказати, не був принадливий.* Наше літературознавство ще й у тому часі (чи власне особливо в тому часі) наче не запримічувало факту існування цієї ділянки словесної творчости, що її звемо дитячою літературою. Тільки виїмково, звичайно при обговорюванні творчости Л. Глібова і І. Франка, бувала згадка, що, мовляв, писали для дітей байки й казки. А втім, для такого становища в тому часі були подекуди й оправдані причини. Це ж, власне, в дитячих, тоді відносно численних виданнях — періодичних і книжкових — появлялися (та й звичайно швидко заникали) імена, яких ніде більше не доводилося зустрічати, — свідоцтво, що саме в цю ділянку попадали здебільшого припадкові люди, що із справжнім талантом та й літературною творчістю мали дуже мало спільного. Звичайно, історія літератури і критика такою здебільшого невисокоякісною творчістю не могла займатися. Були й інші випадки: своє перо присвячували дітям, бувало, і відомі письменники, але тут заходило дивне явище: при писанні для дітей вони зразу ж знижували свій рівень. Це помічалося особливо при віршованих творах: навіть обдаровані безперечним талантом поети писали для дітей, бувало, так, наче б поетика і її вимоги взагалі не існували, а дитячі душі не тільки не мали своїх особливостей, а взагалі були мертвим твором. Що тут важив у немалій мірі теж повний брак творчої й ведучої критики дитячої літератури, — це ясно. Правда, появлялися рецензії, але майже виключно для розхвалення книжки без глибшого знання проблематики дитячої літератури, а разом з тим без глибшої критичної аналізи й оцінки.

Зважитись у такій ситуації стати, при наявності свого таланту, виключно дитячим письменником — значило просто *перекреслити свою літературну кар'єру, або власне...* здобути її, двигнувши дитячу літературу своїм талантом на належне їй почесне, важливе й цінне місце. У випадку з Завадовичем стався власне оцей ґрунтовний перелім у сучасній історії нашої дитячої літератури, що його ми бачимо вже наглядно сьогодні і що його починає бачити і наше літературознавство (в чому — додамо — пособляє теж у немалій мірі безпосередня зустріч із дитячою англомовною літературою та її вже дуже широко і науково розпрацьованою проблематикою).

Рік 1937-ий завершив остаточно шукання творчого

(Закінчення на стор. 4-ій)

* Чи збереглася в когось ця пісня-гимн? Пластуни чорноморці дуже нею раділи б! — Б. Г.

Роман Завадович

В ПОЕТИЧНІЙ РОБІТНІ

Виходжу в сад, у тінь старої липи
Із карткою паперу й олівцем —
Димить із квітів меду теплий випар,
І день біжить з усміхненим лицем.

Опукле сонце, мов бальон дитячий,
Що загнивсь за вітку у саду,
Над кленом висне, щедре і добряче,
А вітер стиха грає на дуду.

Колишеться трави мохнатий колос,
Несеться пошум недалеких піль —
Я чую ніжний мелодійний голос,
Не знаю чий, не відаю звідкіль.

І олівець, мій співробітник жвавий,
Та полохлива гостя-муза втрьох
З старим Грінченком в шкіряній оправі
Нанизують разки думок і строф.

Всміхаюся до нього і до неї...
Ловлю лякливу неповторну мить...
Зозуля на вербі проказує трохеї,
А теми — вітер, що в саду шумить.

Ремезівці, 1938

Вол. Дорошенко

СПОГАДИ ПРО ВАДИМА ЩЕРБАКІВСЬКОГО

Аж вірити не хочеться, що нашому видатному вченому, нашому любому Вадимові Михайловичеві 17-го березня стукнуло 80 років. Та він же ще такий молодий духом, ще такий творчий, що дай Боже комусь молодшому.

Та й що то за вік 80 років археологові, що своїм розумом, своїми думками й дослідами сягає в глибінь віків, за яких п'ять чи шість тисяч років тому назад і виносить звідти такі скарби, що наповняють наші душі гордістю, розкриваючи таємні початки нашої нації? А сам цей відкривець такий скромний, такий далекий від славолюбства! І нічого не треба йому, тільки змоги працювати для рідного народу, для України. І єдине в нього горе, що не може своє велике знання, свій довголітній досвід використати там, на далекій батьківщині

Скільки б то він нам скарбів повідкривав, порпавшися в надрах рідної землі!

І як мусить боліти серце українського археолога, що не може він особисто, на місці кермувати дослідами й належно їх інтерпретувати, що ці досліди й висліди з них у руках жорстокого й перфідного окупанта й слуг його, які викривлюють їх значення.

Але й відірваний від рідного краю, не перериває наш учений ні на мить своєї дослідницької праці й довершує справжнього перевороту в нашому розумінні свого минулого — не тільки в ділянці суто - науковій, але й у громадській, висвітлюючи початки нашої нації. Завдяки проф. Щербаківському така, здавалося б „мертва" наука, як археологія, стала великою рушійною силою нашої сучасности, могутньо впливаючи на наш національний світогляд.

Пам'ятайте, що казав Шевченко в „Розритій могилі":

На четверо розкопана
Розрита могила...
Чого вони там шукають?
Що там схоронили
Старі батьки? — Ех, як би то,
Як би то знайти те,
Що там схоронили, —
Не плакали б діти,
Мати не журилась...

І от проф. В. Щербаківський знайшов той схований нашими предками скарб і показав його нам у своїй вікопомній розвідці „Формація української нації".

З нагоди його 80-річчя появиться багато статтей, де вихвалятимуться численні його наукові заслуги. Але вислідною й вінцем цих заслуг є саме згадана праця, що крім наукового має велику державницьку вагу, формуючи наш національно - політичний світогляд.

— — — — — —

З Вадимом Михайловичем чи vulgo „розкопкою" — так жартома прозвали його за його пристрасть до археології — познайомився я майже півсторіччя тому — в 1907 році в царській тюрмі на Лукіянівці в Києві. Проходжуючися попід мурами в'язниці під час так званої „прогульки", побачив я у вікні за ґратами в сутеринах втомлене обличчя інтеліґентного в'язня, що благав вирвати його з пекла, в яке вкинуло його в'язничне начальство.

Ми — політичні — сиділи окремо від кримінальних злочинців і мали певні привілеї. Тим часом Щербаківського, хоч він був теж, як і ми, політичним „проступником", начальник в'язниці посадив серед звичайних злодіїв та ще в підземелля, де сиділи щонайгірші в'язні і де умовини були жалюгідні. Розуміється, ми зараз же почали домагатися від нього, щоб перевів Щербаківського до нас і Вадим Михайлович опинився в тій самій „камері", де сидів і я.

Арештувала його царська поліція за протиурядову ніби діяльність у рідній околиці й запроторила була спершу в місцеву повітову тюрму, а звідти по якомусь часі перевезли його на Лукіянівку. Тут попав він у найгіршу камеру, на саме дно, де сиділа найгірша шантрапа, що обкрадала новиків і поводилася з ними безцеремонно. А на додаток біди, Щербаківський тяжко розхорувався на шлунок. Хвороба ця завдавала йому багато фізичних і душевних терпінь

Вийшовши з в'язниці, я мусів проте втікати закордон і в половині 1908 року оселився у Львові. Скоро нагодився тут і Вадим Михайлович. Замість заслання, влада дозволила йому перебути пару років закордоном і він вибрав Галичину. І знову довелося нам жити вкупі в Академічному Домі. Тут Щербаківський пильно займався історією архітектури взагалі, а українською зокрема і видав свої студії окремою книжкою під наг. „Архітектура у різних народів і на Україні" (Львів 1909 або 1910). Книжка вийшла дуже цікава, популярно писана, з численними ілюстраціями. В ній уперше дістало громадянство суцільний огляд української архітектури.

Перебуваючи в Галичині, Щербаківський не міг не звернути уваги на народне будівництво цієї частини нашої батьківщини, зокрема на архітектуру дерев'яних церков, так гарно в ній представлену. Отже, він не сидів у Львові, а мандрував по краю, студіюючи на місцях стародавні пам'ятки нашого народного будівництва. Результатом цих мандрівних студій була низка розвідок, що появилися на сторінках „Записок" НТШ та інших наукових видань і вийшли окремими відбитками. У зв'язку з цими студіями у нашого соціял - демократа — не смійтеся! — Вадим Михайлович теж за юних днів належав до української соціял - демократичної партії і за це дістався до тюрми — зав'язалися дуже гарні взаємини з галицько - українським духовенством. В священичих домах приймали православного поповича з Великої України (батько проф. Щербаківського був священиком у с. Шпиченцях на Київщині) з отвертими раменами і він почувався там як свій та заприязнився з багатьма галицько - українськими священиками, не зважаючи на те, що в тім часі був ще прихильником соціял - демократичної доктрини й співробітничав у львівській українській соціялістичній пресі.

Пригадую його брошуру „Чому позичали віру", що вийшла у Львові в 1910 чи 1911 р., накладом УСДП під псевдонімом Швачка.

Та це були гріхи молодости. Відбувши свій термін заслання, вернувся Вадим Михайлович на Україну й упірнув із головою в свою улюблену археологічно - етнографічну працю і врешті відсахнувся від Марксової науки та став видатним діячем на полі українського національного руху.

Від виїзду Вадима Михайловича зі Львова додому я довго з ним не бачився, але він завжди давав про себе знати, містячи свої розвідки про дерев'яне будівництво — церкви й хати у виданнях НТШ. Та доля судила побачитися з ним на Різдво 1919 року у Полтаві, куди я дістався з Києва тільки завдяки тому, що їхав разом із покійною Марією Юріївною Мартос, дружиною мого приятеля Бориса Павловича, що був тоді міністром в уряді Директорії. В Полтаві я відвідав свою рідню й старих знайомих, а між ними й В. Щербаківського. Не про одне ми

(Закінчення на стор. 4-ій)

Микола Кузьмович

ПРО КРИТЕРІЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОЦІНКИ

„Зміні від одного стилю до другого, від реалізму до абстракції, або від абстракції до реалізму не товаришить ніяка глибока психологічна революція. Це тільки зміна напрямку, зміна остаточної цілі. Що є постійним, — це бажання формувати. У одному екстремі це бажання виявлюється у творенні нових форм, того, що можна б назвати свобідною формою, як брак естетичної дисципліни; у другому екстремі це бажання формувати виявляється в селективному потвердженні якогось одного аспекту органічного світу — зокрема скріплена свідомість вітальности і ґрації людської форми".

Герберт Рід („Філософія модерного мистецтва")

На протязі останніх місяців появилося в нашій пресі вже кілька статтей на теми образотворчого мистецтва. Збільшення зацікавлення проблемами мистецтва треба дуже тепло вітати. Дискусії на мистецькі теми є в кожній культурній спільноті потрібні; вони витворюють кращий контакт між мистцями і публікою та виховують публіку до кращого зрозуміння проблем мистецтва.

Розуміння і відчування мистецьких творів — це поле, де з природи речі виключена є уніформність і де різниці думок є конечні. Зокрема виміна думок між мистцями та публікою є потрібна одним і другим.

Безпосередньою причиною моїх міркувань була стаття п. Любомира Кузьми „Про модерне мистецтво", яке появилася в Літературно-Мистецькому додатку „Свободи" з 2-го березня 1956 року, що в ній автор недвозначно висловив своє неґативне ставлення до т. зв. „модерного мистецтва". Шкода, що в статті не було виразно сказано, що саме автор до „модерного мистецтва" включає. Термін „модерне мистецтво" в сучасній мистецькій літературі дехто вживає як синоніму на „сучасне мистецтво" — а дехто вживає його у вужчому сенсі, тільки для означення модерністичних напрямків. Зі змісту статті виходило б, що автор вживає терміну „модерне мистецтво" широко і включає в нього все, що виходить поза традиціоналістичні рямки.

Приймаємо згадану статтю як вислів мистецького „Вірую" автора - мистця. Сперечатися про мериторичні вартості авторової логіки та про правильність його міркувань не будемо, бо це задалеко нас завело б. Щоб продискутувати всі проблеми порушені автором, проблеми над якими до речі ведеться дискусія вже понад 50 років, замало не однієї, а цілої низки газетних статтей.

Мені сьогодні йде про щось зовсім інше. Не про правильність погляду, — а про неправильність підходу і про безкомпромісовість осуду — що їх зустрічаємо не тільки в згаданій статті, але на кожному кроці в нашому сучасному культурному житті.

Сумаричне неґативне наставлення до модерних напрямків у мистецтві (так само зрештою як і їх безкритичне сприймання) — це дуже небезпечний підхід, який дуже легко може довести до цілковитої нетолерантности і браку респекту для думки другої людини.

Адже дискусія ведеться в площині, в якій немає ані об'єктивних метод оцінки, ані немає единоправильної розв'язки. Цитуючи Ґомбріха: „Мистецтва з великої букви немає, є тільки мистці".

Засадничою прикметою кожної одиниці, яка щось творить, яка свої духові чи естетичні переживання хоче закомунікувати своєму оточенню — мусить бути щирість. Отже, як два мистці у повній щирості своїх творчих переживань, творять речі, які є стилістично різні — то на підставі яких критерій може один другому доказати, що його картина є добра і є мистецьким твором — а другого зла і є тільки мазаниною?

Діло в тому, що поняття краси не є абсолютом. Різні покоління різно відчували те, що для них гарне — і різно теж бачене зображували. Порівняймо як, напр., дерево є зображене у Белліні, чи у Фраґонарда, у Моне, у Сезана, чи, скажімо, в китайському малюнку.

Різні мистці можуть бачити ту саму річ в той сам час — але їхня реакція буде зовсім різна і їхнє зображення даної речі буде різне. З чисто технічної сторінки один мистець може виконати своє завдання краще як другий, але величі генія і вищости мистецької вартости його творів понад творами інших його сучасників не може ніхто проголосити ex cathedra. Тільки суб'єктивна реакція глядачів децидує, котрий мистецький твір є для даного круга глядачів архитвором, а котрий вважається твором нижчої мистецької вартости. Об'єктивно ствердити, чим одне зображення краще і під мистецьким оглядом більше вартісне — не є можливим.

(Чей же навіть оцінка вартостей великих, признаних майстрів минулого не є незмінною. Боттічеллі в XIX столітті рахується третьорядним малярем. Щойно XX-те століття відкрило в ньому вальори великого майстра. Захоплення Ель Греком, Пієро деля Франческа і Жорж де ля Тур-ом теж порівняльно нове).

Ніхто не заперечує великого авторитету Берензона, як знавця ренесансу. Але він теж не подає переконливих, абсолютних і об'єктивних критерій. Чи його дві головні вимоги: дотикові вартості (tactile values) — і рух — розв'язують всі проблеми мистецької оцінки — можна сумніватися.

І того факту, що в мистецтві неможливі є об'єктивні критерії не вільно забувати. Мистецький твір можна відчувати, але об'єктивної його вартости не можна ані зміряти ані зважити. Єдиним критерієм оцінки для кожного глядача є він сам та ступінь його інтелектуального і мистецького розвитку.

Образ, чи інший мистецький твір — це засіб порозуміння поміж мистцем і глядачем. І як він у глядача викликає естетичний резонанс, то тим самим цей твір сповнив свою ролю — посередника між мистцем і глядачем й ipso facto є твором мистецтва. Тому неможливо є з висоти Олімпу арбітративно твердити: „тут направо — це правдиве мистецтво, а це ліворуч — ні!" Воно може не викликувати ніякого враження в одного глядача, але зате другому може давати певну, велику чи малу, дозу естетичного вдоволення. І не можна вимагати, щоб усім сподобалося те саме в однаковій мірі.

Наприклад, я маю глибший духовий контакт із Мадоннами Льохнера, як з Мадоннами Рафаеля і Ґуарді дає мені більше естетичного вдоволення як Тінторетто. Хтось другий напевно зі мною на ту тему не погодиться. Чи з того виходило б, що треба нам на якійсь чародійній вазі зважити, хто є кращим малярем — Рафаель чи Льохнер, Тінторетто чи Ґуарді. Чи мої естетичні переживання при огляданні даного образу мають бути узалежнені від групової приналежности мистця, його мистецьких або політичних переконань чи його „ранги" в чиємусь мистецькому каталозі?

Те саме розумування стосується теж і до сучасного мистецтва. Гадаю, що модерного мистецтва не можна сумарично відкидати як безвартісне, поки є глядачі, які мають духові чи естетичні переживання, оглядаючи „модерні" картини. Ще раз цитуючи Ґомбріха: „В дійсності немає помилкових причин, чому комусь статуя чи образ сподобаються. Але існують помилкові міркування, як комусь мистецький твір не сподобається".

В кожній епосі в історії мистецтва завсіди так було, що, крім кількох великих мистецьких індивідуальностей, що творили нове, — була ціла плеяда пересічних, чи менше пересічних мистців-наслідувачів. Так само є і в сучасну пору.

Не заперечуємо, що безпредметове малярство від ряду літ нічого нового не дало. Кандінський був найбільшою індивідуальністю того стилю — і від часів групи „Блакитного Вершника" створено не багато нового, гідного уваги. Не заперечуємо, що багатьом експонентам сучасного безпредметового мистецтва тяжко повірити в їхню мистецьку щирість. Не заперечуємо, що в модерному мистецтві є мистці, які апелюють більше до інтелекту, як до відчуття.

Але сучасна доба мистецтва має теж майстрів формату Руо, Матісса, Брака, Нольде, Джіакометті, Бранкузі і цілу плеяду інших, яких твори дають естетичне вдоволення великій чатині мистецької публіки.

В оцінці релятивної вартости творів наших сучасників у відношенні до інших мистецьких епох, ми не можемо мати властивої перспективи осуду sine ire et studio. Щойно будучі покоління зможуть правильно оцінити ролю наших мистців в мозаїці, якій на ім'я „Історія Мистецтва".

Не забуваймо, що історія мистецтва це одна тяглість розвитку. Не можна вириватн однієї доби чи одного мистецького напрямку й оцінювати їх незалежно від того, що було перед тим. Велич Джіотта стає щойно тоді вповні перед нами, як розглядаємо його на тлі його попередників і його наслідників.

Також не можна забувати про вплив специфічних, соціяльних, та інтелектуальних умовин на формування мистецького обличчя чи мистецького стилю.

І модерністичних напрямків сучасного мистецтва не можна оцінювати, не беручи до уваги цілого розвитку сучасної доби в образотворчому мистецтві. Доба занепаду академічного малярства в половині XIX століття викликала реакцію проти принципів і головних експонатів того стилю. Творчість Делякруа, Курбе, Коро і їхніх сучасників була початком того процесу, який вкінці довів до розвитку модерністичних напрямків. Одна нова ідея викликувала другу, а реакція викликувала контрреакцію. Розвиток від імпресіонізму почерез Сезана до кубізму був зовсім логічний. Пізні образи Сезана є багато ближчі до Брака, чим до імпресіонізму, з якого він засадничо вийшов. Можна б зробити багато таких паралель. Вплив Ван Ґоґа на експресіоністів чи зв'язки символістів з Ґоґеном подаємо тільки для прикладу.

І так, як після Сезана, логічно мусів прийти кубізм, так з кубізму логічно зродилося безпредметове мистецтво. В той сам час, як модерне мистецтво розвивалося новими дорогами — навколо мистців відкривалися величезні переміни в духовій структурі суспільства. Зріст і занепад капіталізму, зріст індустрії і робітництва, диктатури, світові війни — все те відбувалося в той сам час.

І дискутуючи про сучасне мистецтво, про все те мереживо впливів мистецьких, соціяльних, політичних та інтелектуальних, треба завжди мати на увазі, те, щоб зберегти правильну перспективу в оцінці.

В сучасному мистецтві є місце і для традиційного малярства і для безпредметової чи символістичної творчости. Якщо дійсно в мистецтві останніх 10 років існує криза чи занепад — то причиною того не є помилкові теоретичні міркування, а радше брак нових мистецьких індивідуальностей. І не думаю, щоб думки критиків та теоретиків мистецтва відіграли в тому якусь ролю. Мистецький критик має улегшити глядачеві контакт із мистцем, а не повинен мати ніякого впливу на духовий розвиток мистця. Бо мистець, який щиро і спонтанно творить, сам знаходить для себе форму вислову, яка йому найкраще відповідає. Важливе те, щоб мистець мав що глядачеві сказати. Як він це каже, це не таке важливе. Правдивого генія можна відчути без огляду на форму його вислову. Кожний, хто в молитовному захопленні стояв перед Розп'яттям Руо — це дуже добре відчуває.

ТРИДЦЯТЬ П'ЯТЬ РОКІВ ПІСЛАННИЦТВА

(Закінчення зі стор. 3-ої)

шляху нашого письменника: він стає постійним і найближчим співробітником заснованого тоді у Львові дитячого журналу „Малі Друзі", працює в ньому і в часі війни і на еміґрації в Німеччині до 1948 року (коли журнал, через брак ліцензії і внаслідок фінансової реформи в Німеччині, перестав появлятися). Перерва була тільки тоді, коли польська влада двічі закривала цей журнал, і закрила остаточно влітї 1938 р. разом із зв'язанними з ним журналами „Молоді Друзі" (для юнацтва) і „Дорогою" — журналом молодих, та тоді, коли треба було або замовкнути, або писати з наказу: це були роки 1940 до червня 1941 р. в Галичині. Свідомо не включивши себе до тодішнього літературно - видавничого „курсу" по лінії компартії, Завадович замовк, але його талант надолужив втрату вже в найближчих 1942-44 роках, коли журнал „Малі Друзі" вернувся з еміґрації з Кракова, перебувши там від січня 1940 до січня 1942 р. і проробивши свою велику роботу між українськими дітьми Лемківщини, Холмщини й Підляшшя. Німецький окупант все ж не зважився ще тоді повністю зліквідувати українське культурне життя і толерував єдине Українське Видавництво Краків - Львів, при якому й існували „Малі Друзі" та дитяча бібліотека „Моя книжечка". Всупереч старій правді, що коли гримить зброя, мовчить муза, саме в цю тривожну і траґічну для України добу муза Завадовича заспівала на сторінках „Малих Друзів" свої до того часу найкращі пісні. У той час Завадович заговорив мовою вже вповні свідомого своєї місії-посланництва і своєї відповідальности дитячого письменника, — відповідальности за кожне написане слово, за досконалість літературної мови, за досконалість поетичної форми і особливо за ідеї своєї творчости, як форматора найвищої цінности нації — душі української дитини.

На сторінках „Малих Друзів" розкинуті десятками його вірші, сценічні картини, казки, оповідання, — разом зібрані вони становили б собою одну з найкращих книг нашої дитячої літератури. Поруч з творчістю для журналу, наш письменник дав свої чергові окремі твори, — тоді, м. ін., вийшли „Чародійні музики" — віршована казка, „Зимові царівни" — прозова казка, тоді постав досі найбільший і найцінніший твір Завадовича „Хлопці з зеленого бору" — історична поема - казка, нагороджена першою премією на конкурсі творів дитячої літератури, проголошеному Українським В-вом у Львові 1943 р., тоді постав теж його улюблений дітьми „Переполох" — віршована казка-гумореска. Воєнні події не дали змоги появитися цим творам своєчасно друком — „Хлопці" побачили світло щойно 1948 року в Мюнхені у В-ві „Нашим Дітям" ОПДЛ, а „Переполох", хоч підготовлений до друку в Німеччині, появився в тому ж В-ві щойно 1951 року в Ню Йорку.

„Переполох" — варто це особливо підкреслити — поєднує в собі вальори, які ставлять його в ряд найкращих творів нашої дитячої літератури. Своєю темою і структурою вірша він придатний уже для наймолодших діток: хореїчна побудова віршу найближча малим дітям, бо хореїчний ритм — це ритм дитячої пісні-гри, а чисте і близьке римування (а а) дає малятам чарівну для них гру-музику слова. Комулятивність — часті повтори з одночасним наростанням дії (прикмета народних дитячих казок), врешті гумор, зокрема такий близький дітям гумор нісенітниці-перевертня) „рак ведмедя настоптав, під курча шуліка впав" і т. д.) — все це справжнє джерело насолоди дітям, джерело життє- і щастядайної чарівно - цілющої води для спраглих краси й мистецтва слова дитячих душ. Та не тільки в цих вальорах вартість „Переполоху". Його ж читаємо з не меншим інтересом і ми, дорослі, не зважаючи на всю „дитячість" форми. „Переполох" — це казка-фантазія дітям, але одночасно погідна сатира на „панікерство" слабодухої людини, що здатна в своїм „переполосі" на неймовірні і щораз більші випадки і віру в „татарські вісті" („fama crescit eundo" — фама-вигадка росте з поширюванням). Отож, читаючи „Переполох" нашого письменника, наші діти сердечно сміються, але сміємося і ми, сміємося самі із себе — своїх людських хиб і пороків. Отаке поєднання у творі для дітей двох моментів: фантазії і правди життя — це й є прикмета кращих творів дитячої літератури. Правду життя старший читач схоплює зразу, дитина щойно в старшому віці відкриває цю правду і з нею ідею твору. Отак і казкова князівна, ув'язнена і стережена в льодовому замку змієм, щойно в старшому віці дитини, а то й щойно в її зрілості стає зрозумілим їй образом Правди й Волі, змій — образом зла, а лицар-визвольник — образом лицарськости та шляхетности людської душі і її одвічного змагання до світу любови, правди й добра (пригадаймо поезію О. Ольжича: „Цілу ніч верзлися сни недобрії" про королівну, що у замку на скелі рожевою голубкою припадає до вікна, а він — лицар присягає: „Не вступлюсь! Туди на бій розпучливий!" Пригадаймо й київського Кирила Кожум'яку, що стає для нас образом тугости, сили й лицарськости народу, який із змієм в одвертому віч-на-віч двобою змагається за волю князівни. Але основний вальор творчости Завадовича, що ним так часто нехтують більш чи менш припадкові автори в дитячій літературі — це мистецтво слова, — той вальор, що без нього взагалі немає і не може бути літературного твору. Тут варто навести міркування Б. Грінченка ще з 1892 р. (із статті: „Періодичні видання для дітей" в „Учителі", Львів, 1892, ч. 20 і 21 під псевдонімом Б. Вільхівський). Він говорить: „Вимога од творів для дітей — артистичність (в розумінні мистецтво — прим. моя). Вони мусять бути артистичні тим, що тільки артистично написаний твір може вчинити враження з потрібною міццю. Мусять бути артистичні ще й на те, щоб з самого початку дитяча душа знайомилась з тим і звикала до того, що правдиво і артистично в штуці, щоб розвивалося й зростало у дітей естетичне почування. Коли твір буде артистичний, правдивий, то він буде цікавий і не самим дітям, а так саме і дорослим". „Коли твір читатимуть з цікавістю й дорослі (а вони читатимуть артистичний твір), то виходить, що це твір так саме і для дорослих, а не для самих дітей". І врешті кінцеве твердження-принцип: „Твір для дітей мусить відповідати всім тим вимогам, яким відповідає твір для дорослих".

Оцей принцип з основним принципом „артистичности" — мистецтва слова установив і для своєї творчости дітям Роман Завадович.

**

„Без любови немає творчости для дітей. Мертвою, без любови творчістю заганяємо в могилу дитячі душі. Власне велика, любляча душа, благодатна, ясна, далі ж розум високий, глибоке знання і жива поетична уява-фантазія — ось що потрібне дитячому письменникові".

Ці слова — із цієї самої доповіді Катрі Гриневичевої, згаданої на початку статті. І здається, саме цими словами найкраще закінчити оці короткі, врочисті думки та міркування про нашого сучасного видатного письменника і про його творчість. Широкий розгляд усіх писань письменника і їх оцінка — це тема не для короткої статті, а для окремої студії, для якої й прийде свій час.

Літературний доробок нашого письменника багатющий і нам відомий, а про дальші його писання — дальші його чарівні дарунки українській дитині може сказати сам автор. Але не тільки сам автор. Письменник без відповідного для нього клімату, без уваги на нього громадянства, без чулої й постійної турботи за його творчі умови поневолі стає в нашій сірій еміґраційній дійсності тільки ... сірим роботом.

Велика, любляча, благодатна душа письменника, його знання душі дитини, його жива поетична уява, його талант, його Богом дане посланництво прагнуть і далі свого вияву. Творчий шлях Романа Завадовича незакінчений, навпаки, саме розкриваються перед ним по роках творчого досвіду й зростання найширші творчі перспективи. І українські діти ждуть на нові — щораз кращі і щораз чарівніші дари від свого дорогого й улюбленого письменника. І жде на них у своїй турботі за душу дитини українське громадянство.

Б. Гошовський

Роман Завадович

СЛОВО

Слово було на Початку,
Буде воно й до Кінця —
Словом озброюйте гадку,
Словом гартуйте серця!

Слово, збережене в книзі —
Скарби містигні століть,
В нім, наче лицар в залізі,
Дух непохитно стоїть.

Шикаго, 1955

ФІЛЬМИ „ГАЛИЧИНА" І „ГУЦУЛЬЩИНА"

Мешканці Дітройту мали нагоду побачити в неділю, дня 26 лютого ц. р. і в суботу й неділю 3 і 4 березня ц. р. два звукові, документальні фільми Західньої України п. н. „Галичина" і „Гуцульщина", висвітлювані УФС „Калина", які дали повні краси картини з передвоєнного життя-буття українського населення Галицької Землі. В подібній продукції названі українські документальні фільми, з картинами різних місцевостей рідного краю та побутового життя українського населення вибиваються на чільне місце документальні фільми — це не композиція, а дійсність, яка мусить кожного українця, а особливо колишніх мешканців Галичини, зацікавити й захопити. На фільмі, що його започатковують картини нашого національного Здвигу, побачили численні глядачі стародавній город Львів з цілою його красою й віковою величчю. В далекій Америці можна було бачити Високий Замок, будинки наших національних установ, з прегарним будинком „Дністра", Волоську Церкву, катедру Св. Юра, з якою лучить нас ціла низка споминів. Опісля перейшли перед очима глядачів різні місцевості Галичини, а особливо наші села із зображенням нашого побутового життя. Серед публіки можна було завважити радість і зворушення, а в деяких очах заблищали сльози... Вож це наша столиця, наші міста й села, в яких жили наші рідні, приятелі, знайомі. Серед чудової природи нашого рідного краю почули ми рідну пісню, яка звучить при всяких нагодах, а особливо при праці. На екрані побачили врешті глядачі Гуцульщину, цю перлину української землі, з розкішною природою, чудовими видами Карпат. Перед очима пройшли: Великдень на Гуцульщині, гуцульське весілля, з прегарними гуцульськими строями, місцеві обряди, гра на тримбітах і багато видів Карпат, серед чудової гірської природи. Фільми УФС „Калина" пригадують українській іміґрації рідний край з цілою красою його простого, але й погідного, працьовитого життя. Пригадують, що український народ проявляв і проявляє незламну волю до самостійного життя, та що наша іміґрація повинна гордитись здобутками та гідною поставою рідного краю. Тому ми вдячні УФС „Калина" за її звукові фільми, які не тільки подають нам минуле, але й вказують шлях до кращого майбутнього нашого народу.

Виведені фільми початково були документально - історичним та побутовим матеріялом, що його згодом опрацював і переробив пізніший власник згаданих фільмів п. Микола Новак з Лос Анджелес у Каліфорнії.

Користаючи з найновішої методи т. зв. магнетичного озвучування фільмів (додавання до давніх накручуваних „німою скорістю" фільмів звуку в цій же самій скорості), відомий знавець фільмової справи п. Софрон Федів застосував цю методу до обидвох фільмів, зредаґувавши водночас відповідний коментар до них. Завдання це виконано, як можна бачити з експонованих фільмів, дуже справно.

О. М.

СПОГАДИ ПРО ВАДИМА ЩЕРБАКІВСЬКОГО

(Закінчення зі стор. 3-ої)

тоді з ним згадали. Сумні й невеселі були часи — насувалася грізна небезпека большевицької інвазії. Проте Полтава відсвяткувала Різдвяні свята як належить. В клюбі під проводом Верховинця відбувся концерт колядок його хору у вщерть набитій публікою залі. Ми з Вадимом Михайловичем були на цьому тоді з ним згадали. Сумні й прекрасному концерті і я ще пам'ятаю, що він заплатив за мене вступ, бо я забув узяти з собою гроші. Від того часу, ми знову побачилися через десять років уже в Празі.

Відзначаючися музикальними здібностями — гарним голосом і слухом, Вадим Михайлович брав чинну участь у київському Студентському хорі та в капелі М. Лисенка. З того часу иде його знайомість і приязнь із корифеями нашої музики й співу — Лисенком та Кошицем. Треба ще сказати, що спершу студіював він на київськім університеті математику, а вже згодом перейшов на історично - філологічний факультет, де був пильним учнем проф. Вол. Антоновича й студіював під його проводом археологію. Заохотив Вадима Михайловича зайнятися цією наукою Вол. Антонович, якою він захопився не менше, ніж етнографією, знаходячи в ній багато того, що й досі живе в побуті українського народу. Свого вчителя ставить наш ювілят значно вище, ніж його знаменитого учня, Михайла Грушевського. Грушевському він не надає такого значення, яке звичайно йому приписують і цим відрізняється від загалу наших дослідників українського минулого.

Музична практика й вища математична освіта багато допомогли нашому ювілятові в його етнографічних студіях.

Завдяки їм міг він розгадати таємницю акустики наших старих дерев'яних церков та ілюзію їх внутрішньої просторовости, не зважаючи на їх малі розміри.

Забігаючи вперед, скажу, що наш учений археолог і етнограф, математики не забув і не закинув її і в пізніших роках. Опинившися вже на еміґрації, він у годинах роздумування над нещасливою долею рідного краю, винайшов математичну формулу, розв'язавши яку, можна було б передбачити майбутнє України. Але, як він мені признавався, страх, чи не судилася Україні сумна доля, здержував його від розв'язування таємничої формули.

Великі заслуги поклав В. Щербаківський на початках большевицької навали, рятуючи з небезпекою для власного життя пам'ятки давньої української культури — книжки, меблі і взагалі домашнє устаткування, полишене на Божу волю по панських мастках і розтягане місцевими селянами або нищене большевицькими бандами. Багато того добра перевіз він самотужки до Полтавського Історичного Музею, де тоді запопадливо працював.

Крім праці в Музею, викладав наш ювілят на єдиному історично-філологічному відділі Полтавського університету. Не легка була праця українського вченого під большевиками й проф. Щербаківському довелося багато витерпіти, поки просто чудом пощастило йому на початку 20-их років дістати наукове відрядження до Праги, з якого вже не вернувся. Фізично й душевно знеможений вирвася він із совєтського „раю". Нема мови, що не діставши цього щасливого відрядження, наш ювілят загинув би, як загинув його рідний брат і співробітник Данило. В Празі проф. Щербаківський відпочив тілом і душею, й увімкнувся в працю Вільного Українського Унівеситету та історично - Філологічного Товариства. Крім того часто-густо брав чинну участь у різних міжнародних з'їздах, де виступав із доповідями з ділянки української археології й етнографії.

Я не буду вичисляти тут його наукові праці, бо вони надто відомі та й про них говоритимуть і більш від мене компетентні знавці з нагоди його ювілею. Я хотів би на цьому місці згадати тільки про незвичайну, просто бенедиктинську працьовитість Вадима Михайловича. В 1929 році мені довелося бути в Празі, з нагоди з'їзду слов'янських філологів і я, очевидно, не міг не відвідати свого давнього приятеля. Тоді то він похвалився переді мною згаданою вище формулою майбутности України. Шафи та й уся його кімната була забита книжками й теками з його рукописами, а надто багатьма виписками з численних праць різних европейських та американських учених. Цілі гори мав він таких виписок, та не тільки їх, але й перерисованих із різних рідких чужих видань ілюстрацій, потрібних до його власних розвідок. Я не міг із дива вийти, коли Вадим Михайлович устиг нагромадити таку силу-силенну власноручних рисунків і нотаток, дбайливо уложених у течки. Та ж тільки на саме переписання й перерисування найрізноманітнішого матеріялу мусів він затратити бозна скільки часу, а йому ж доводилося ще викладати на Українському Університеті, виступати з доповідями в історично - філологічному Товаристві та на різних з'їздах. Та большевицька інвазія 1945 р. припинила всю цю муравлину працю нашого вченого і він мусів, рятуючи життя, покинути Прагу, полишивши на волю Божу, всі свої книжки та матеріяли.

Тяжка була це втрата, але вона не зламала Вадима Михайловича. Він і на скитальщині не заперестав своєї праці. Разом із іншими науковцями взявся за відновлення української наукової праці. В нових умовинах бере діяльну участь в заснуванні в Мюнхені Українського Наукового Товариства за зразком НТШ у Львові. І саме він був головою установчих зборів цього товариства в Мюнхені 22-го жовтня 1945 р.

Був проф. Щербаківський також ініціятором відновлення й першим керманичем Вільного Українського Університету та Історично-Філологічного Т-ва, що діяли в Празі перед большевицькою окупацією.

На скитальщині не раз доводилося мені зустрічатися з Вадимом Михайловичем то в Мюнхені, то по таборах у Берхтесґадені, Міттенвальді, Пюртені з нагоди наукових або культурних імпрез і все був він повний енерґії й плянів, скрізь при таких нагодах можна було його зустрінути з повним рюкзаком на плечах, нерозлучним товаришем його наукових мандрівок.

Виглядав він під час цих мандрівок як Сковорода. Видавався втіленням знаменитого „старчика", ніби безсмертним продовжувачем його місії. На перший погляд ніщо не зраджувало, що під міцною зовнішністю, криється хронічна недуга, що докучає йому либонь ще з того часу, як ми з ним познайомилися на Лукіянівці. Мучить його шлункова недуга — болість більшости старих парубків.

Чомусь доля, не зважаючи на всі його зовнішні і внутрішні прикмети не дала нашому ювілятові змоги завести власне домашнє огнище й він мусів харчуватися поза хатою. Але не можна сказати, щоб Вадим Михайлович був ворогом жіноцтва, навпаки, — він не цурався жіночого товариства й, подібно до Арістотеля, не був байдужий до жіночої краси, але все ставився до кращої статі з належним їй пошанівком, як справжній джентелмен, ніколи не забуваючися навіть у таких вийнятково - спокусливих обставинах, як ті, що їх він по-мистецьки описав у своєму гарному спогаді „Грім у горах", надрукованому в ч. 26-27 „Авангарду". Про описану в цьому спогаді пригоду оповідав він 1948 р. в Пюртені, де ми з ним гостювали в проф. В. Шульги.

Крім наукових розвідок, подарував нам проф. Щербаківський чимало прецікавих спогадів із свого життя: про те, як співав у хорі Лисенка, про Полтавські свята в честь Котляревського, про безсмертного Ол. Кошиця та Василя Григоровича Кричевського тощо. Багато чого довелося бачити й чути ювілятові на своєму довгому віку і з багатьма видатними людьми співпрацювати.

Хотілося б, щоб він опрацював свої спогади систематично. Це був би великої ваги вклад в історію новішого українського руху. Добре було б, якби ті установи й особи, що лаштуються вшанувати 80-ліття нашого вченого окремим Збірником у його честь, пожертвували фонди, за які мали б видати той збірник, на видання окремим томом його Спогадів. Це була б пошана гідна його заслуг, і заразом вельми корисна й цінна ддля майбутнього історика зв'язаної з його іменем доби нашої історії.

РОМАНОВІ ЗАВАДОВИЧУ НА ЗГАДКУ ЮНИХ ДНІВ

(З приводу 35-ліття письменницької діяльности поета)

„Во ім'я Отця і Сина,
Що кінчається вже днина,
Благодатна ніч іде,
Парафія вмить прийде..."

(Пролог із сатирично-комічної віршованої опери „Парафіяни", написаної поетом у Тернополі в 1924 р.)

Громадянство Шикаґа, товариші пера, приятелі, знайомі привітали Романа Завадовича з нагоди його 35-літньої письменницької діяльности. Лише один, найкращий друг поета, товариш шкільної лавки З. В. не може цього зробити. Він — на рідній землі. Тому дозвольте, Дорогий Друже, Романе, в імені його і моєму, Вашому молодшому товаришеві замість привіту, згадати про Ваші юні дні, які Ви провели в Тернополі, де Ви тому 35 років почали віршувати свої перші вірші.

***

Романа Завадовича пізнав я у 1922 р., коли був в 2-ій, а він в 6-ій клясі тернопільської гімназії. Він жив тоді у своїх дядьків на вул. Строма. Про нього розказував мені його товариш З. В., що, мовляв, Ромко „форцуг" у всіх предметах. Добре знав німецьку мову. Писав змісти з домашніх і шкільних лектур, якими опісля і я користувався. Та найбільш улюбленим предметом Поета була українська мова і література. Його українські домашні задачі, особливо на вільні теми, були найкращі в гімназії. Проф. Лев Цегельський гордий був зі свого учня, а покійний, незабутній директор гімназії Юліян Левицький читав його задачі усім професорам в конференційній залі. Вже тоді, в ранній молодості, проявився небуденний талант поета.

Р. Завадович приходив часто на вул. Дороша до своїх товаришів З. В. і покійного Івана Завадовича (свояка поета), де спільно в саді або на поблизькому жидівському цвинтарі вивчати лекції. В той час існував ще в Тернополі приватний український жіночий семінар (УПТ), який незабаром поляки розв'язали. І, звичайно, як в таких випадках буває, між гімназистами і семінаристками існувала велика дружба. Бувало в неділі, після Богослуження, проходжувалася наша шкільна молодь по вул. Міцкевича, яку тоді популярно називали „панською" або корзом. Вечорами збиралася молодь на зустрічах („рандках") в міському парку. В той час скупчувалася молодь в трьох дільницях міста: Новий город (парк), Заруда і Микулинецьке передмістя. Приналежні до даної дільниці учні користувалися привілеями. Ніхто з місцевих „батярів" їх не чіпав, вони мали повну свободу рухів. Вони могли зустрічатися з своїми дівчатами, відвідувати їх в домах тощо. Натомість горе було тому учневі або студентові, який у вечірніх годинах, в погоні за „куницею, красною дівицею", забрив на чужу дільницю. Такого, якщо впору не „давав ногам знати", гаряче вітали „батярі" буком або камінням... Тільки виїмково вдавалося декому дістати дозвіл відвідувати дану дільницю за ціну „баньки" (могоричу).

З микулинецької рогачки біля монастирської, Святоуспенської церкви, яку в 30-их роках прекрасно розбудували оо. Редомптористи, розходилися вулиці на всі сторони світу. З центру міста, з північного заходу вела вул. князя К. Острозького, продовженням якої була вул. Гасва, на північний схід вела вул. За монастиром, на південь в гору піднімалась вул. Микулинецька, а в долину на південний захід вул. Дороша. Саме на цих вулицях і їх бічницях проживала наша шкільна молодь, яка творила прекрасний, гармонійний товариський гурток, який Р. Завадович, мабуть, з ініціятиви З. В., охрестив „Дорошівською парафією". У склад цього товариського гурту входили такі „парафіянки" (подаю дівочі прізвища): Стефа Брояка, Мінця Онуферко, Данця Ремеза, Стефа Вишневська, Іванна Опанович (померла у весні життя), Оля Олійник, Маруся Мисула, Ярослава Завадович, Стефа Вацик, Юзя Ямна, Іванна Пігут, Марійка Романюк і інші. До „парафіян" належали: З. В. (його охрестив Р. Завадович отаманом парафії, він був і головним героєм в опері „Парафіяни"), Роман Завадович, якого ми всі жартома називали „парафіянським піїтом", покійний Іван Завадович, мгр. фармації, Теодор Музичишин, доктор філософії, передчасно помер, покійний Роман Білинський, Віктор Цебравський, покійний Осип Дзядів, лікар, покійний Василь Онуферко (пропав у большевицькій тюрмі), Алексевич, Атанас Сваричевський, Степан Стешин. До молодих „парафіян" належали: Василь Вацик, інженер-агрономії, Михайло Лучків і автор цих рядків.

Парафія плекала товариське життя в різних формах. Вечорами збирались парафіяни на проходи на вул. Гасвій, або Дороша і зі співом йшли на Білу Гору, або в Береги. У місячному сяйві в супроводі соловіїв співала парафія свої улюблені пісні. Під неділі або свята відбувались вечірки з танцями і товариськими забавами навперемінну в кожної „парафіянки". Дуже часто відбувала „парафія" прогулянки пішки або возами до Гаїв Великих весною на фіялки, бульбуки, черемху, літом — на суниці, черешні і мід, а восени — на яблука, грушки та горіхи. Зимою, вечорами ходили „парафіяни" санкуватись. Бувало, злучивши разом двоє-троє санок, ми розганялись з-під цвинтарної брами і вихором гнали вниз аж до рогачки. Крім цього, З. В. організував санкування кіньми для всієї парафіянської братії, при чому „парафіяни"-погоничі робили збитки: на крутих поворотах навмисне підганяли коней, внаслідок чого сани робили „затики", перевертались, і все братство лежало покотом на снігу. Хлопці сміялись, а дівчата вдавали, що гніваються...

На Свят-Вечір ходила „парафія" колядувати до сусідів і знайомих міщан. При цьому хлопці підпирали або держали двері за „клямку", щоб ніхто з домашніх не виходив з хати. Відспівавши коляду, усі мерщій розбігалися. „Парафія" не хотіла коляди, але співала так собі, для приємности. Не раз бувало деякі міщани, дізнавшись про замір „парафії", робили засідки. Зловлених „парафіян", а головно „парафіянок" запрошували до хати і вгощали, чим хата багата.

„Парафія" вивчала народні танки Авраменка. Проби цих танків відбувались в стодолі „Пися" (Кордуби). Крім цього виступали назовні. Парафіянські аматори театральної штуки влаштували виставу „Тартюф" — Мольєра, в поблизькому Петрикові. Цю виставу приготовив і режисерував Р. Завадович.

Р. Завадович, як це я вже вище згадав, брав живу участь в товариському житті „парафії". Він був її душею, її надхненням. Ми всі любили і цінили його за його лагідну, веселу і передусім скромну вдачу. Не раз бувало, вернувшись додому після вечірки або прогулянки, Завадович переливав свої враження-переживання на папір, писав вірші. А написав цих віршів дуже багато. Під враженням подій в житті „парафії" написав кілька сатирично-комічних поем. Побіч вище згаданого твору „Парафіяни" написав ще в тому часі „Облогу", „Ленчкіяду" тощо. В „Ленчкіяді" з надзвичайним гумором і сатирою представив нашого друга „Міська", як головного героя, який у своєму залицянні до одної з „парафіянок", мав багато неприємних пригод. Остаточно наш герой переміг усі труднощі і осягнув свою ціль.

У мене вдома довгий час зберігались деякі рукописи-оригінали творів Завадовича як, напр., рукопись „Ленчкіяди", „Облоги" і багато віршів. Все це осталось за залізною заслоною і, мабуть, пропало.

Традиція плекання культурно - товариських форм, яку „парафія" так гарно зберігала, залишилась надовго після цього, як деякі з її членів закінчили студії, одружились або роз'їхались по всіх усюдах. Вряди-годи знов відбувались зустрічі, прийняття тощо.

В такій теплій, щиросердечній, товариській атмосфері, провів поет свої юні роки. Тут він і почав свої перші кроки на літературній ниві. З перспективи 35-ти років, які проминули з того часу, можна вже сміливо твердити, що цей період мав деякий вплив на формування поетичної творчости Завадовича. Мабуть, тому він і залишився вірний ідеї виховання молоді, і саме тому обрав цей шлях, щоб своїм словом вести бій за душу молодого покоління, нової зміни.

Після закінчення другої світової війни постало в Німеччині, в тяжких умовинах таборового життя, Об'єднання Письменників Дитячої Літератури, членом-засновником якого був Р. Завадович. Сьогодні він з повною посвятою (це ж одиноке його заняття) у вільній прибраній Батьківщині творить нові цінноці в такій важливій і відповідальній ділянці дитячої і юнацької літератури.

***

Багатьох членів колишньої „парафії" немає вже в живих, дехто залишився на Рідній Землі, а багатьох, неначе осіннє, зів'яле листя, розвіяв вихор по всьому світі. Залишилися спомини. І може часом, у вечірню годину, коли Ви, Друже Романе, після праці попадете в задуму і на крилах гадки злинете в рідний край — Вам ввижатимуться незабуті, ідилічні картини Вашої молодости. Нехай цей скромний спогад з юних днів додасть Вам животворчої сили і надхнення у Вашій праці ще впродовж багатьох років на благо поневоленої, але неподоланої Батьківщини, на благо молодого покоління.

Б. Остап'юк

МАЛІ ПОДІЇ І ВЕЛИКА ПРАЦЯ

(З життя Української Мистецької Студії у Филаделфії)

Для всіх, кого тривожить думка про „нову зміну" в рядах наших культурних діячів, безперечно радісним явищем є Українська Мистецька Студія у Филаделфії. Створена і ведена зусиллям мистців з варшавського „Спокою", що їх доля загнала до нашого квейкерського міста, ця Студія не тільки, що проіснувала в досить невідрадних умовинах три з половиною років, але й виявляє справжню живучість і постійні тенденції розвитку. Сьогодні вона має відділи: рисунку, мальовання, графіки, моделювання, курс анатомії, та (ілюстровані добірними діяпозитивами) лекції мистецтва — українського і світового. Цього навчального року Студія, що находиться тепер під протекторатом Об'єднання Українських Мистців в Америці, налічує до тридцяти студентів на молодшому і старшому курсах.

А оце, цього року, Студія вибралася вперше „у люди", влаштовуючи свою власну „вечірку з танцями". Ця вечірка виявила цікавий факт, що й спонукав нас писати ці рядки: вона показала, що ця молоденька культурна установа, без відповідного приміщення, без справжньої підтримки збоку будьякої нашої громадської установи — здобуває вже своє власне обличчя, свою духову атмосферу.

Вечірка, що зібрала понад сотню молоді та зацікавлених з-поміж старшого громадянства, мала цікаве, і навіть (не дивлячись на гумористичні нотки), — мистецьке оформлення. Чого варт була тільки одна карикатура проф. Меґика, відомого зі своєї виховної лінії (боротьба з поверховним „американізуванням"), як він, у краватці з величезним смоком продає — гуму до життя! Не бракувало теж інвенції та дотепу у виконаній програмі, і молитва магомедан (добре угримованих і з півцем із добрим голосом) казала зібраній публіці забувати про злободенні клопоти й радощі Студії, викликаючи щирий сміх. Серед „чужої" (з-поза Студії) молоді все те відкрило новий світ. Адже ж вони вчаться по чужих школах і може навіть не уявляли, як цікаво може бути найтися в такому гурті, за такою працею, при такому проводі!

Справді, як багато можна зробити, при добрій волі й витриманості, хочби одної- двох одиниць, коли вони знають, до чого змагають. А управа Мистецької Студії у Филаделфії знає це від самого початку: до того, щоб виховати, хоч би невеликий гурт культурних діячів у ділянці пластичного мистецтва, передати йому свою любов до української мистецької культури, своє знання і вміння, — залишити за собою „нову зміну".

Сьогодні біля Студії існує вже т. зв. Кураторія (гурт з-поміж батьків та інших активних громадян), що допомагає управі в її матеріяльного характеру клопотах. Оцій то Кураторії треба великою мірою завдячувати матеріяльний успіх вечірки. А грошей так там треба! Бо, Ви ж знаєте: і помешкання, і все щось нового з обстановки, чи шкільного приладдя, і живий модель, і нова, ще не сплачена літографія, і...

Та годі, а то ми ніколи не скінчимо цієї малої нотатки, перелічуючи усе те, чого цій Студії ще було б треба.

М. С-ка

ЗАКЛИК ДО УКРАЇНСЬКИХ ПРОФЕСІЙНИХ МУЗИК

Чимало українських професійних музик перебуває тепер поза межами батьківщини. Серед них знаходяться музики, що працювали ще на рідних землях, багато наших молодших музик, що закінчили свої студії вже на еміґрації в Европі; інші знову доповняють ряди з-поміж наймолодшої ґенерації, що вийшла з американських шкіл. Багато музик українців, що народилися в ЗДА чи в Канаді, вже віддавна продовжують тут свою працю в ділянці музики. Маємо музикознавців, композиторів, диригентів, вокальних та інструментальних виконавців, педагогів та організаторів музичного життя. Але чи багато знаємо про їхні змагання, досягнення або творчу діяльність?

Отож, ідучи слідом за іншими професіоналами, що давно вже об'єдналися, українські музики повинні б також згуртуватися в професійну організацію, щоб тим робом нав'язати тісніший контакт поміж собою і дати відповідь на безліч актуальних справ, стати промотором музичного життя, зорганізувати видавництво, подумати про фаховий музичний журнал тощо.

Для оформлення об'єднання українських професійних музик створився в Ню Йорку Ініціятивний Комітет, який звертається з закликом до всіх наших професійних музик, щоб до кінця місяця травня 1956 року, переслали свої зголошення до співучасти в новій організації, залучуючи при тому коротенькі відомості про своє життя, студії та професійну діяльність.

Зголошення пересилати на адресу:

Ivan Nedilsky
11 E., 7-th Str.
New York, N. Y.

Ініціятивний Комітет

РОМАН РУДНИЦЬКИЙ

(До концертів у Филаделфії в суботу 31-го ц. м. і Боффало 15-го квітня)

13-літній піяніст Роман Рудницький вже добре відомий серед нашого громадянства, як з своїх власних концертів, які він почав давати, маючи заледве 10 років, та з виступів з оркестрами, так і своїми небуденними — а серед нас, українців, зовсім вийнятковими — осягами.

Від чотирьох років повний стипендіят филаделфійської Музичної Академії, Роман не тільки відзначений рідкими почестями зі сторони місцевої та стейтової влади — в його повіті проголошено було в день його концертового дебюту „День ім. Романа Рудницького", його іменували почесним заступником шерифа, а губернатор стейту Ню Джерзі, особистим листом гратулював йому до його успіхів — але, що мабуть важливіше, своїм талантом він звернув увагу й признання від таких світової слави піяністів, як Сімон Барер, Лев Сірота й Рудольф Серкін.

Відгуки преси з виступів Романа та опінії фахових рецензентів справді ентузіястичні. І так д-р Витвицький писав після концерту Романа в Дітройті, що „... опанування великої програми у Романа справді феноменальне... Його технічна спроможність і чистота гри — гідні подиву... Можна було захоплюватися м'якістю удару, смаком і поміркованістю... цього повнокровного музики-концертанта..." Композитор М. Фоменко писав після першого виступу — тоді 10-літнього — Романа в Ню Йорку, що „... до найвищої оцінки залишилось не дуже багато... Технічна чіткість, вдосконаленість, смак, пам'ять, динаміка... все це було... на відповідному місці..." Знаменитий дириґент американських дутих оркестр Барабаш писав про виступ Романа в Шикаґо що „... його концерт зібрав найбільше публіки з усіх інструменталістів в Шикаґо... Можна було дивуватися, що програма така важка, але Роман поконав усі труднощі з найбільшою легкістю... Він грав з ентузіязмом, захоплено і блискуче..." Знову ж відомий американський дириґент Вільям Верґем писав з Филаделфії, що „... виконання концерту Баха було знамените, з великою ґамою динамічних відтіней, з ритмічною прецизністю й стилем, завжди досконало музикально... Справді незвичайний талант..."

У найближчу суботу, 31-го березня, Роман Рудницький виступить з власним концертом у Филаделфії, в залі Горожан. Буде це там його перший концерт після дебюту перед трьома роками. В декілька днів пізніше, в п'ятницю 6-го квітня, він виступить у „Весняному музичному фестивалі" в Медфорд Лейке, Н. Дж.; у тиждень пізніше, в неділю 16-го квітня, з власним концертом, який влаштовує Інтернаціональний Інститут — у Боффало; 21-го квітня у Трентоні, а незабаром опісля в Ніоарку.

П. П.

БІБЛІОГРАФІЯ

ПОВІСТІ Й ОПОВІДАННЯ

Галина Журба. Далекий світ. Розповідь автобіографічна. „Перемога", Буенос Айрес, 1955, ст. 368.

П'ЄСИ

Л. Коваленко. В часі і просторі. П'єси (Домаха, Ковальчуки, Приїхали до Америки, Ксантіппа, Героїня помирає в першому акті і Неплатонівський діялог). Видавництво „Ми і Світ", Париж — Торонто — Ню Йорк. Торонто, 1956, ст. 216. Обкладинка та ілюстрації Мирослава Григорієва.

Анатоль Галан. Володар Страх. Драма на 4 дії. „Перемога", Буенос Айрес, 1956, ст. 46.

РЕЛІГІЯ

о. Василь Ваврик, ЧСВВ. Святе Письмо — Боже слово. Слово Доброго Пастиря. Видавництво оо. Василіян у ЗДА. Рік VII, ч. 1-2. Січень-лютень 1956. Ню Йорк, 1956, ст. 64. Обкладинка Миколи Бутовича.

Greak Orthodox Year Book and Guide for Armed Forces Personel. Greak Archdiocese of N. and S. America. Ню Йорк, 1956, ст. 192.

Прот. М. Федорович. Криниця Благодаті. (Наука про життя з Христом). Ню Йорк, Бавнд Брук, 1956, ст. 52. Обгортка Якова Гніздовського. Українська Православна Церква в США. Науково-Богословський Інститут.

О. Воронин. Єдина Церква Христова й роз'єднане християнство. І. Українська Православна Церква в США. Науково-Богословський Інститут. Ню Йорк — Бавнд Брук, 1956, ст. 52.

Збірник проповідей. 1954. Торонто, Онт., ст. 140.

о. Михайло Ваврик, ЧСВВ. Приписи Евхаристійного Посту. Слово Доброго Пастиря. Видавництво оо. Василіян у ЗДА. Рік VII, ч. 3-4, березень-квітень 1956. Ню Йорк, 1956, ст. 68.

ІСТОРІЯ І СПОГАДИ

П. Богацький, М. Шаповал, А. Животко. Українська Хата. Київ, 1909-1914. Редактор - видавець Павло Богацький (Спогади). Впорядкував Сава Зеркаль. Видала Українська Громада ім. М. Шаповала в Ню Йорку. Ню Йорк, 1955, ст. 52. Бібліотека „Українського Громадського Слова", ч. 2.

Михайло Шарик. Діти війни Спогади. Частина І. Клюб Приятелів Української Книжки книжка 26. Видавець Іван Тиктор. Вінніпеґ, 1955, ст. 128. Обкладинка Мирона Левицького.

ЗБІРНИКИ

Беларускі Зборнік. Кніга 3 Інстытут для Вивченьня СССР. Мюнхен, 1955, ст. 20 (Циклыостиль).

НА ОБРІЇ

Якоюсь тишею огортає серце, після того, як вже покинеш гамірну дільницю бурхливого м. Ню Йорку й раптом з пієтизмом по сходах заходиш до Метрополітен Музею, музею людських душ усього світу. Ідучи до задніх кімнат впродовж блискуче розмальованих стін, дорогих картин й інших різних улаштувань, раптом потрапляєте у досить низькі двері. Ледь-ледь не треба нахиляти голови, щоб зайти до середини. Зайшовши, зводите очі на стелю, на стіни, що мальовані, немов багато-багато років тому.

Хочу збагнути, чим саме мальовано, а то мов би червона глина, як це колись була у нас. Мені кажуть, що це майстерня: дивлюсь в той напрямок, а там стоїть посеред неї грубезна ковінька і варстат на двох козлах, а на варстаті топірці, молотки, пилки, а над столом примітивний, бронзовий, гранчастий ліхтар і в ньому свічка.

Іду до сусідньої кімнати. Це вже житлове приміщення: там стоїть піч на зразок наших, ще предвічних, і під припічком нарізані дрова, а на припічку казан, мов би ще вчора в ньому варили їсти. Підлога місцями дірява, а так же через дверні щілини видно до дальших кімнат. В другому боці кімнати стоять довгенних два столи теж на козлах, а дошка стола подіравлена, мов би на ній різали локшину. В куточку висить ікона Божої Матері...

А які ж прикраси в мешкальній кімнаті. Є кілька старомодних кріселок, круглий стіл, на якому стоїть кілька ліхтарів, на стінах картини, на одній з них жінка в довгій сукні, аж до самої землі, а далі чоловіки корчують пні і ріжуть дерево, вироблюючи площу під оранку. Початки Америки!

При самому вході знизу, звертаючи вліво, змінні картини місця на протязі трьох сот років... Далі стає перед вами репрезентант королів „Winged Bull" з широкими багатирськими грудьми і повним обличчям.

Одно із приміщень повне німецької зброї й одежі, теж металевої, яка вживалась в боях під час війни в різні століття.

Маски, які закривають цілком обличчя, тільки з дірами для продиху, двобічні нагрудники, які охороняють спереду й із-заду, штани й чоботи суцільні, мов сучасне вбрання водолазів. Тут же зброя: італійська, еспанська й інших народів.

В другому місці переступаєте поріг приміщення й бачите всі стіни й підлоги застелені перськими різнокольоровими стародавніми килимами високого мистецького виробу. Ще далі маєте нагоду дивитися на китайські палаци різних періодів, пересувні вози з коронами, князівську одежу величезних розмірів.

В одному з приміщень стоїть частина з Вавилонської стіни: з оригінальним орнаментом.

Коли вийти на другий поверх, перед вами розкривається галерія праць світових малярів-майстрів.

Дуже цікавий відділ природничий, де виставлені експонати з перед історичного й історичного людського і звіриного життя, зокрема такі тварини, як динозаври, п'ятирогі гірокозаври, недозаври і мамути.

Незвичайно інтересне тіло людини, знайдене майже в первісному стані, в одній із чілійських копалень міді.

Оглянувши все це виходите з музею з почуттям вдячности для тих, що живуть і працюють для рятування і зберігання по музеях всіх цих незвичайних скарбів і пам'яток нашої землі, *людського життя й історії.*

І. Наддністровий

ГРИЦЬ ЗОЗУЛЯ ЗНАЙДЕ ВАС ВСЮДИ

— Чи за телевізією і вигодами ти вже забув, що ти український громадянин?

Національний Даток складайте:
UKRAINIAN CONGRESS COMMITTEE OF AMERICA
P. O. Box 721 Church Street, Annex
New York 7, N. Y.

ТІ, ЩО ОДЕРЖАЛИ 28-РІЧНУ АКАДЕМІЧНУ НАГОРОДУ

Як найкращу ртистку 1955 року за її гру у фільмі „Роз Тату" відзначено „Оскаром" акторку Анну Маґнані (ліворуч— окремо). На другому фото (зліва до права) нагороджені „Оскаром": Джек Леммон — за допоміжну ролю у фільмі „Мр. Робертс", Джо Ван Фліт — за допоміжну ролю у фільмі „На схід від Едену", минулорічна лавреатка академічної нагороди — Ґрейс Келлі та Ернест Борґвін — нагороджений як найкращий актор 1955 року за свою гру у фільмі „Марті".

● **У Польщі** і Чехословаччині вишколюють єгипетських старшин, летунів і моряків. З Англії закордонне міністерство офіційно повідомило, що за цілмуністи перейняли тепер майже в цілості вишколювання єгипетської армії. В Гдині коло 200 єгипетських старшин вивчають радар, протилетунську артилерію і підводні човни. Совєтські інструктори вчать єгипетських летунів у таборі під Александрією. Інструкторами єгиптян і Польщі і Чехії є теж москалі.

З НОВИХ ЖУРНАЛІВ

Українське Православне Слово. Рік VII, ч. 2. Лютий 1956, Бавнд Брук, Н. Дж., 1956, ст. 24.

Місіонар. Рік XL, ч. 2. Лист за лютий 1956, Филаделфія, 1956, ст. 33-64.

Київ. Журнал літератури, науки, мистецтва, критики і суспільного життя. Рік VII, ч. 1. Січень-лютий. Филаделфія, 1956, ст. 48.

Смолоскип. Журнал української молоді. Рік VII, ч. 2 (60). Лютий 1956. Париж, 1956, ст. 12.

Вістник. Український релігійний двотижневик в Канаді. Рік XXXIII, ч. 5. Вінніпеґ, 1956, ст. 16.

Вільний Український Робітник. Ч. 1 (46). Париж, 1956, ст. 10.

Український Місіонар у Бразилії. Рік XXI, ч. 1. Прудентопіль, 1956, ст. 16.

Вісник. Суспільно - політичний місячник. Рік X, ч. 2 (88), лютий 1956. Ню Йорк, 1956, ст. 32.

Вісті. Братства кол. вояків І-ої УД УНА. Рік VI, ч. 11-12 (61-62), листопад-грудень 1955. Мюнхен, 1955, ст. 32.

Kultura. Szkice. Opowiadania. Sprawozdania. Paryz, luty, 1956. Instytut Literacki. Paryz, 1956, str. 168.

Світло. Католицький журнал для українського народу. Рік XIX, ч. 3 (399), березень, 1956. Торонто, 1956, ст. 48.

Бібльос. Журнал бібліографії, критики і рецензій. Рік II, ч. 3 (11). Ню Йорк, 1956, ст. 16. (Циклостиль).

Українське Православне Слово. Рік VII, ч. 3. Березень 1956. Савт Бавнд Брук, Н. Дж., 1956, ст. 24.

Голос Спасителя. Релігійний місячник. Рік 28, ч. 3. Березень 1956. Йорктон, Саск., ст. 64.

Ми і Світ. Український магазин. Рік 7, ч. 23. Торонто, 1956, ст. 48.

Післанець Правди. Часопис, присвячений поширенню християнської думки. Рік 1956, ч. 1-2, січень-лютий. Честер, Па., 1956, ст. 20.

Місіонар. Рік XL, ч. 3. Лист за березень. Филаделфія, 1956, ст. 65-96.

Вільна Україна. Збірник. Рік II, ч. 8. Скрентон, 1956, ст. 64.

Вісті Українських Інженерів. Рік VII. Січень-лютий 1956. ч. 1 (46). Ню Йорк, 1956, ст. 20.

Українська Висока Політехнічна Школа. Науковий Бюлетень. Ч. 39-40. Науково-Дослідний Інститут при УТГІ. Мюнхен, 1954, ст. 40.

Католицька Акція. Місячний орган Централі Українців Католиків Апостольського Едмонтонського Екзархату. Рік VII, ч. 3 (70). Едмонтон, 1956, ст. 8.

Канадійський Ранок. Вінніпеґ, 1956, ст. 8.

Вістник. Український релігійний двотижневик в Канаді. Рік 33, ч. 6 (1010). Вінніпеґ, 1956, ст. 16.

Наше Життя. Видає Союз Українок Америки. Рік XIII, ч. 3, березень 1956. Филаделфія, 1956, ст. 32.

The Ukrainian Review. Рік III, ч. 1, березень 1956. Лондон, 1956, ст. 96.

Bulletin. Рік III, лютий 1956, ч. 2. Інститут для вивчення СССР. Мюнхен, 1956, ст. 64.

„Український Місіонар у Бразилії. Рік XXI, ч. 2, лютий, 1956. Прудентопіль, 1956, ст. 16.

ВСЯЧИНА

КЛОПОТИ КАЛІФОРНІЇ З ЦИТРУСОВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

Американський стейт Флорида — це столиця світової цитрусової продукції. В попередньому році там випродуковано 93,800,000 скриньок помаранч і мандаринок, що становить 26.5 відсотка світової продукції, і 34,300,000 скриньок ґрейпфрутів — 72.2 відсотка світової продукції. Стейти Каліфорнія і Тексас йдуть далеко позаду в цій продукції цитрусів. Та клопіт в тому, щоб винайти спосіб, які ціни встановити і на помаранчі та соки, які з них продукують, і на той фосфат, який продукується з відпадків, щоб цитрусову продукцію вдержати на такому рівні, щоб вона виплачувалася. Цього року можна б американські цитруси експортувати до Европи, бо мороз знищив в Еспанії цитрусовий збір. Але й тут справа в тому, щоб американські ціни могли конкурувати з низькими европейськими цінами.

ЗАСУДИЛИ ДВОХ СЕСТЕР ЗА ТЕ, ЩО НЕ ХОТІЛИ ВІДДАТИ ЖИДІВСЬКОЇ СИРОТИ

В Амстердамі, в Голляндії, суд засудив до тримісячного ув'язнення Гертруду Ландедійк — Ван Мурст, а її сестру Елізабет до шестимісячної кари тюрми за те, що не хотіли віддати жидівської дівчини, яку вони під час війни виховали в католицькій вірі. Ці сестри прийняли дворічну жидівську дівчину на виховання в 1943 році, а незабаром після того її батьки згинули в гітлерівській газовій коморі. В 1948 році нижчий суд вирішив, щоб ця дівчинка залишилася при її прибраних опікунах — сестрах Ван Мурст. Але пізніше вищий суд вирішив, що дівчину треба віддати на жидівське виховання до сиротинця. Та після того і дитина і обидві сестри зникли, і не знати, де вони живуть. Кажуть, що і дитина і обидві сестри мають переховуватися в монастирі в Бельгії. Сестер засуджено заочно до кари ув'язнення.

Бракує 476,000 клясових приміщень

Вашинґтон. — Секретар здоров'я, виховання і добродійности Маріон Б. Фолсом вислав до Конґресу звіт, в якому стверджує, що до осени 1959 року потрібно вибудувати 476,000 клясових приміщень для учнів публічних шкіл. На будову нових шкіл треба видати до того часу 16 більйонів долярів. Президент Айзенгавер у своєму зверненні до Конґресу з 12-го січня цього року говорив про потребу 470,000 нових клясових приміщень. Комісар виховання Семюел Бравнелл додав до цього звіту, що в найближчих роках потреба нових шкільних будинків постійно зростатиме. Але новий законопроєкт в цій справі застряг у Комісії Способів і Метод в Палаті Репрезентантів, а Сенатська Комісія Виховання і Праці ще не починала працювати над цим законопроєктом.

Посмертні Згадки

ПЕТРО РОҐОЗА, довголітній член Б-ва ім. Б. Хмельницького Відд. 245 УНСоюзу в Трентоні, Н. Дж., помер 25-го березня 1956 р. Покійний родився в Зах. Україні, в члени УНС вступив 1916 року. Полишив в жалобі дружину Анну, сина Івана і дочку Катерину, невістку, зятя та п'ять внуків. Похорон відбувся 28. березня з похорон. заведення. В. Й. П.!
З. Федорович, секр.

ЙОСИФ СТАСІВ, довголітній член Т-ва І. Франка Відд. 334 УНСоюзу в Клівленд, О., помер 15-го січня 1956 р. Покійний походив з села Верчани, пов. Стрий, Зах. Україна. Полишив в смутку дружину Анастазію, 2-ох синів, 2 дочки і внуків. Покійний брав участь у Т-ві, був надзирателем хворих через кілька років. Похорон відбувся 17-го січня з похорон. заведення до церкви св. Володимира а відтак на Бруклин Гайтс цвинтар. — В. Й. П.!
Управа Т-ва

ТАРЗАН, ч. 3641. Нападає перший.

Булат, король племени, був розлючений цим зухвалим тарманґані. Піднісши своє розкуйовджене обличчя до місяця ґоро, він прийняв виклик.

Враз сердита тварюка кинулась вперед. Мавполюдина низько присіла і її вродливе обличчя спотворилося диким гнівом.

Тарзан виждав, коли манґані зблизився, і тоді його громова сила, його кулак вдарив по великій щоці!